

**Vilniaus universiteto Teisės fakulteto
Privatinės teisės katedra**

Viktorijos Noreikaitės
II kurso, Europos Sąjungos verslo teisės
studijų šakos studentės

Magistro darbas

Trečiųjų asmenų teisių apsauga pagal ES bendrovių teisę

Vadovas: Lekt. dr. Paulius Miliauskas
Recenzentas: Doc. dr. Lina Mikalonienė

Vilnius
2016

TURINYS

IVADAS	3
1. TREČIASIS ASMUO – KAS TAI?	6
1.1. Trečiojo asmens samprata	6
1.2. Trečiojo asmens atskyrimas	10
1.3. ES bendrovių teisė ir tretieji asmenys	13
2. TREČIŪJŲ ASMENŲ TEISIŲ APSAUGOS ĮGYVENDINIMAS REMIANTIS INFORMACIJOS ATSKLEIDIMO PRINCIPU	15
2.1. Trečiųjų asmenų interesų koordinavimas pagal pirmąją Europos Tarybos direktyvą	15
2.2. Bendrovių informacijos viešumo ir duomenų bei dokumentų atskleidimo reikalavimas pagal pirmąją Europos Tarybos direktyvą	17
2.3. Reikalavimo dėl bendrovių informacijos viešumo ir dokumentų atskleidimo nesilaikymo pasekmės	26
2.4. Vienuoliktosios bendrovių teisės direktyvos reikšmė tretiesiems asmenims	29
3. BENDROVĖS PRISIIMTŲ ĮSIPAREIGOJIMŲ GALIOJIMAS SANTYKIUOSE SU TREČIAISIAIS ASMENIMIS	32
3.1. Trečiųjų asmenų teisių apsauga iki bendrovės įsteigimo sudarytuose sandoriuose ir bendrovės negaliojimo reikšmė tretiesiems asmenims	32
3.2. Trečiųjų asmenų teisių apsauga <i>ultra vires</i> sandoriuose	35
IŠVADOS	43
LITERATŪROS SĄRAŠAS	44
SANTRAUKA	50
SUMMARY	51

IVADAS

Temos aktualumas. Kiekvienoje bendrovėje tretieji asmenys atlieka svarų vaidmenį ir jų pridėtinė vertė yra neginčijama, tačiau pradedant nagrinėti jų teises pirmiausia kyla klausimas, kam tretiesiems asmenims bendrovių teisėje reikalinga apsauga ir ką ta apsauga norima pasiekti? Palaipsniui vystantis bendrovių teisei atsirado poreikis apginti ne tik pagrindinių asmenų, susijusių su bendrove, teises, bet kartu ir trečiuosius asmenis, kurie šiandien bendrovių veikloje, iš tiesų, atlieka gana svarbų vaidmenį. Viena iš pirmųjų sutarčių, reglamentuojančių trečiųjų asmenų teises ir jų apsaugą, galima laikyti Romos sutartį (1957 m.)¹. Nors Romos sutarties pagrindiniai aspektai yra įsisteigimo laisvės užtikrinimas, tačiau ja taip pat buvo siekiama harmonizuoti nacionalinę teisę trečiųjų asmenų klausimu. Remiantis šia sutartimi, buvo priimta Pirmoji Tarybos direktyva 68/151/EEB², kuri reglamentavo trečiųjų asmenų apsaugos priemonių suvienodinimą visoje Bendrijoje. Šiuo rašto darbu siekiama objektyviai įvertinti trečiųjų asmenų svarbą bendrovėje kartu aptariant, kokios teisės jiems yra suteikiamos ir kaip jos saugomos. Būtent todėl magistro darbo tema „Trečiųjų asmenų teisių apsauga pagal ES bendrovių teisę“ ir yra aktuali.

Pasirinktos temos problematika susijusi su trečiųjų asmenų įtakos egzistavimu bendrovėje. Dažniausiai yra akcentuojamos akcininkų, valdymo organų teisės, todėl formuojasi toks požiūris, kad tretieji asmenys vis dar nėra reikšmingi bendrovėje. Keliamas klausimas, ar trečiųjų asmenų apsauga ES bendrovių teisėje yra pakankama? Teisinis tikrumas trečiųjų asmenų atžvilgiu ir toliau yra tobulinamas, kuriamos pažangesnės registrų sistemos, siekiama užtikrinti duomenų patikimumą, skatinama komunikacija tarp skirtingose šalyse esančių verslo registrų.

Baigiamojo darbo **tikslas** yra išanalizuoti esamus Europos Sąjungos (toliau ES) teisės aktus ir atskleisti, kokios problemos kyla saugant trečiuosius asmenis. Kartu aptariama, kokia apsauga yra garantuojama šiais teisės aktais tretiesiems asmenims. Taip pat aktualu apžvelgti, kiek veiksminga trečiųjų asmenų apsauga ES bendrovių teisėje bei kokie pokyčiai yra numatomi ateityje, siekiant pagerinti trečiųjų asmenų apsaugą.

¹ Europos bendrijos steigimo sutartis. Europos Sąjungos oficialusis leidinys C - 21 E/1, 2006.

² 1968 m. kovo 9 d. Pirmoji Tarybos direktyva 68/151/EEB dėl apsaugos priemonių, kurių valstybės narės, siekdamos suvienodinti tokias apsaugos priemones visoje Bendrijoje, reikalauja iš Sutarties 58 straipsnio antroje pastraipoje apibrėžtų bendrovių, jų narių ir kitų interesų apsaugai, koordinavimo.

Svarbiausios teisės, kurios bus nagrinėjamos šiame darbe – tai informacijos apie bendrovės atskleidimo principas. Siekiama išsiaiškinti, kokią reikšmę tretiesiems asmenims turi bendrovės dokumentų atskleidimas bei kaip įvertinus šį principą jų teisės yra apsaugomos. Aptariama ir minėto principo nesilaikymo reikšmė tretiesiems asmenims. Kitas esminis aspektas norint apsaugoti trečiuosius asmenis – tai sandorių sudarymas iki bendrovės įsteigimo ir *ultra vires* sandoriai. Per šią prizmę siekiama nustatyti, kokią reikšmę tretiesiems asmenims turi sudarinėjami sandoriai ir kodėl tai jiems turėtų būti aktualu.

Darbo uždaviniai:

1. Išanalizuoti trečiųjų asmenų sąvoką ir jų reikšmę bendrovėje.
2. Nustatyti bendrovių informacijos ir duomenų bei dokumentų atskleidimo įtaką trečiųjų asmenų interesų apsaugai.
3. Išanalizuoti bendrovės prisiimtų įsipareigojimų egzistavimą santykiuose su trečiaisiais asmenimis kartu apžvelgiant Europos Teisingumo Teismo (toliau ETT) bei Lietuvos teismų praktiką.

Darbo hipotezė: Trečiųjų asmenų teisinė apsauga Lietuvoje atitinka Europos Sąjungos direktyvos keliamus reikalavimus.

Tyrimo objektas: ES lygmeniu priimtos direktyvos, kurios apibendrina trečiųjų asmenų teises, bei Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas³ kartu siekiant palyginti, kaip ES nuostatos yra įgyvendintos Lietuvos nacionalinėje teisėje.

Darbe naudojami **metodai** – palyginamasis, aprašomasis, istorinis bei mokslinės literatūros ir dokumentų analizė. Pastarasis metodas apima visą „Trečiųjų asmenų teisių apsaugą pagal Europos Sąjungos bendrovių teisę“ temą išskaidant į smulkesnes dalis ir kiekvieną nagrinėjant atskirai. Dokumentų analizės metodas naudojamas tiriant Europos Sąjungos aktus, ESTT praktiką bei su nagrinėjama tema susijusius Lietuvos Respublikos teisės aktus. Lyginamuoju metodu yra lyginamos įvairios autorių išvalgos, atsižvelgiant į tai daromos išvados. Pasitelkiant istorinį metodą aptariama, kada atsirado poreikis trečiųjų asmenų apsaugai.

Darbo struktūra. Magistro baigiamasis darbas padalintas į tris dalis. Pirmoje dalyje nagrinėjama trečiųjų asmenų samprata, kas gali būti trečiasis asmuo ir kuo jis skiriasi nuo kitų bendrovėje esančių asmenų. Taip pat aiškinamasi, koks ryšys sieja ES bendroves ir trečiuosius

³ Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas (su pakeitimais ir papildymais). Valstybės žinios. 2000, Nr. 74 – 2262, Vilnius.

asmenis. Antroje dalyje siekiama išnagrinėti, kas paskatino ES institucijas priimti bendras teisės normas, kurios galiojotų kiekvienai bendrovei valstybėje narėje. Taip pat atkreipiamas dėmesys į tai, kaip šios teisės funkcionuoja ES bendrovėse, kaip užtikrinamas jų vykdymas bei kas skatina nepažeisti šių teisių aktų. Aptariamas tretiesiems asmenims garantuojamas informacijos atskleidimo principas bei jo nesilaikymo padariniai. Paskutinėje baigiamojo darbo dalyje nagrinėjamos trečiųjų asmenų teisės jų sudarytuose sandoriuose su bendrove, kuriuos apima sudaryti iki bendrovės įsteigimo ir *ultra vires* sandoriai. Galiausiai nagrinėjama bendrovės įsteigimo negaliojimo reikšmė tretiesiems asmenims.

Darbo originalumas. Lietuvoje nagrinėjama tema nėra išplėtotą. Galima pastebėti, kad analizuojami tie klausimai, kurie liečia specifinius institutus, susijusius su trečiųjų asmenų teisėmis, bet pamirštama nuodugniau išnagrinėti sąvokos „trečiasis asmuo“ esmę ir prigimtį bei kokią reikšmę trečiasis asmuo turi ES bendrovių teisėje. Magistro baigiamieji darbai, skirti aptarti trečiųjų asmenų teises, tik iš dalies paliečia trečiųjų asmenų teisių sampratą pagal ES bendrovių teisę. Tačiau teisininkas Robertas Čiočys savo daktaro disertacijoje „Bendrovių valdymo reglamentavimo problemos Lietuvoje“ ganėtinai plačiai aptaria bendruosius ES bendrovių teisės aktus bei jų svarbą. Kita vertus, trečiųjų asmenų sąvoka nėra nagrinėjama ir jų teisės neapartinėjamos. Tad akivaizdu, kad šiame darbe nagrinėjama tema nėra populiari ir apsiriboja tik dalinėmis tokios temos analizėmis.

Kalbant apie užsienio valstybėse šia tema atliekamas mokslines apžvalgas, galima išskirti tokį autorių kaip Stefan Grundmann, kurio knygoje „*European company law: organization, finance and capital markets*“ plačiai aptariama Europos sąjungos bendrovių teisės samprata ir prigimtis. Kadangi šiame magistro baigiamajame darbe gvildenama tema Lietuvoje nėra plačiai išnagrinėta, darbo siekis bus nustatyti ir aiškiai apibrėžti trečiųjų asmenų teises ES bendrovių teisėje. Tai išanalizavus bus galima įvertinti, ko siekiama šiuo institutu ir kokios trečiųjų asmenų teisės apibrėžiamos kaip svarbiausios Europos Sąjungos bei Lietuvos lygmeniu.

1. TREČIASIS ASMUO – KAS TAI?

1.1. Trečiojo asmens samprata

Terminas „trečiasis asmuo“ dažnai yra vartojamas įvairiuose teisiniuose dokumentuose konkrečiai jo neapibrėžiant. Traktuojama, kad trečiasis asmuo yra asmuo ar jų grupė, kurie be dviejų pirminių suinteresuotų šalių dalyvauja situacijoje, ypatingai, jei ji yra susijusi su ginčais. Bendrąja prasme, trečiasis asmuo gali būti teisiškai apibūdinamas kaip asmuo, neturintis tiesioginio ryšio su teisiniu sandoriu, bet galintis daryti jam įtaką. Teisine prasme trečiasis asmuo gali būti traktuojamas kaip suinteresuotoji šalis, kuri laikinai sulaiko turtą ar pinigus, kol jų savininkas yra nustatomas. Visgi, siekiant gilesnio trečiojo asmens sampratos suvokimo, yra tikslinga išnagrinėti mokslinę ir teisinę literatūrą šiuo klausimu (žr. 1 lentelę).

1 lentelė. Trečiojo asmens samprata

Autoriai/Šaltiniai	Samprata
P. Davies (2001)	Trečiasis asmuo bendrovėje suprantamas kaip kreditorius, kuris gali reikalauti bendrovės atlikti tam tikrą veiksmą arba nuo jo susilaikyti. Kreditoriaus reikalavimas nukreipiamas tik į bendrovės turimą turtą (ribotos atsakomybės bendrovė).
E. Rasmusen (2001)	Tai asmuo, kuris atsitiktinai yra įtraukiamas į teisinį procesą, sandorį ar kitą transakciją, ypač jei atsakovas teigia, kad reikia atlyginti nuostolius.
P. Mäntysaari (2009)	Tai bet koks asmuo, kuris pageidauja suformuoti arba plėtoti prekybinius santykius su bendrovėmis.
G. S. Geis (2012)	Tai asmuo, kuris nėra sandorio ar transakcijos dalis, tačiau gali būti į ją įtraukiamas. Trečiasis asmuo paprastai neturi teisės sandorio ar transakcijos atžvilgiu, nebent sandoris buvo sudarytas specialiai trečiojo asmens naudai.
B. Hannigan (2012)	Trečiasis asmuo bendrovių teisėje gali būti suprantamas kaip investuotojas, kurio tikslas, įvertinti, ar bendrovės veikla neša pelną. Atsižvelgdamas į tai, asmuo sprendžia, ar nori palaikyti santykius su bendrove.

Autoriai/Šaltiniai	Samprata
E. Borevičienė (2012)	Tai savarankiška sutarties šalis. Sutarties šalimi trečiasis asmuo tampa išreikšdamas valią, jog sutartis būtų įvykdyta jo naudai.

Šaltinis: sudaryta pagal lentelėje pateiktą autorių ir šaltinių informaciją.

Pagal 1 lentelėje pateiktus apibrėžimus galima daryti išvadą, kad trečiasis asmuo, žvelgiant bendrai iš teisinės pusės, yra savarankiška sutarties šalis, jei išreiškia valią, kad sutartis būtų įvykdyta jo naudai. Trečioji šalis gali pareikšti savarankiškus reikalavimus. Trečiojo asmens padėtis sutarties vykdymo prasme yra sudėtinga, nes jis, norėdamas gauti naudą iš sutarties (realizuoti jam suteiktas teises), privalo vykdyti šias teises legalizuojančias pareigas. Skiriamasis trečiosios šalies bruožas yra tai, kad suinteresuotos šalys yra atsakingos prieš trečiąsias šalis⁴. Galima konstatuoti, kad reikalavimo teisė yra trečiąjį asmenį išskiriantis požymis, t. y. sutartis jo naudai gali būti įgyvendinama tuomet, kai jis šia teise pasinaudoja.

Nors kai kurie autoriai trečiojo asmens sampratą traktuoja labai plačiai⁵, tačiau bendrovių teisėje, remiantis pateiktais duomenimis, trečiasis asmuo yra suprantamas kaip asmuo, kuris tiesiogiai nėra susijęs su bendrove, tačiau ateityje jo suinteresuotumas gali atsirasti.

Nagrinėjant trečiojo asmens sampratą yra tikslinga ją aptarti remiantis suinteresuotųjų šalių teorija (*angl. stakeholder theory*), kuri atskleidžia, kas turi prisidėti priimant sprendimus bei kokia nauda iš tokių sprendimų rezultatų⁶. Atsižvelgiant į suformuotus santykius tarp įvairių suinteresuotų šalių bei vertės kūrimo centrų įvairovės sudėtingumą, suinteresuotos šalys gali perduoti savo įgaliojimus nepriklausomam trečiajam asmeniui, kurio tikslas yra geriausiai tarnauti subjekto interesams⁷. Pažymėtina, kad tradiciškai teisė bendrovėse nesuteikė balso ne akcinių interesų turėtojams⁸. Pavyzdžiui, lyginant su akcininkais, šios suinteresuotosios šalys neturi teisės direktoriams, kurie pažeidė savo pareigas, kelti išvestinius ieškinius, taip pat, jie neturi balsavimo teisės bendrovėje. O tai lemia, kad jos turi mažai įtakos bendrovėje. Taigi suinteresuotųjų šalių teoriją galima traktuoti kaip mokslą, kuris užtikrina, kad bendrovės būtų

⁴ Jacobsen Ch. B., An introduction to modern EU company law. RGSL Working papers, 2005, Nr. 28, p. 1-47.

⁵ Mäntysaari P., The Law of Corporate Finance: General Principles and EU Law: Volume II: Contracts in General. Springer Science & Business Media, 2009. Prieiga internetu: https://books.google.lt/books/about/The_Law_of_Corporate_Finance_General_Pri.html?id=mdKhdcB3g_QC&redir_esc=y.

⁶ Phillips R., Stakeholder theory and organizational ethics. Berrett-Koehler Publishers, Inc., 2010, p. 3 – 6.

⁷ Clarke Th., European Corporate Governance: Readings and Perspectives. Routledge, 2009, p. 616.

⁸ Ten pat.

atsakingos prieš suinteresuotas šalis bei subalansuotų skirtingus interesus tarp skirtingų suinteresuotų šalių⁹.

Labai svarbu bendrovėje išlaikyti tam tikrą ribą tarp šalių interesų. Kaip teigia Th. Clarke¹⁰ suinteresuotosios šalys ir bendrovė kasdien kuria santykius, paremtus tam tikrais susitarimais. Skiriami dviejų rūšių suinteresuotieji asmenys – vidaus (angl. *internal stakeholders*) ir išorės (angl. *external stakeholders*). Su pirmaisiais (darbuotojais, vadovais, savininkais) galioja tokie susitarimai, kurie yra apibrėžiami formaliomis ir neformaliomis vidaus taisyklėmis (dažniausiai šiuos asmenis sieja dar ir tam tikri teisiniai susitarimai, pavyzdžiui darbo sutartis). Tai taisyklės, kurios susiformuoja per ilgą laiką. Jos sukuria bendrovėje strategines galimybes, ko pasekoje, bendrovės uždirba pelną. Pripažįstama, kad bendrovės sėkmė priklauso nuo to, ar akcininkai investuos lėšas. Taip pat negalima paneigti fakto, kad akcininkų tikslas bei siekis investuoti ir iš to uždirbti, o gautas lėšas paskirstyti taip, kad jos atneštų naudą. Tai yra didelis darbas, kuris priklauso nuo vadovo, įmonės darbuotojų ir kitų vidaus suinteresuotų asmenų. Išorės suinteresuotieji asmenys (klientai, tiekėjai, konkurentai, kreditoriai, investuotojai ir bendruomenė) taip pat yra labai svarbūs, su kuriais bendrovės palaiko atitinkamus santykius. Jų tarpusavio ryšiai irgi yra saistomi taisyklių, kurias bendrovės privalo gerbti¹¹. Galima kelti klausimą, kurios iš suinteresuotųjų šalių bendrovei atneša didesnę naudą? Tačiau vieningo atsakymo nėra, nes kai kurie autoriai¹² pripažįsta, kad bendrovės sėkmingai veiklai sukurti privaloma užtikrinti trečiųjų asmenų teises ir gerbti jų interesus. Tuo tarpu kiti¹³ akcentuoja, kad svarbiausi turėtų būti akcininkai ir tie asmenys, kurie tiesiogiai prisideda prie bendrovės veiklos pagerinimo ir kūrimo. Didžiausia problema su kuria susiduria bendrovės, siekdamos užtikrinti sėkmingą veiklą, yra tarpusavio santykių palaikymas su suinteresuotaisiais asmenimis. Visada reikia išlaikyti balansą, kad abi pusės būtų patenkintos.

⁹ Corfield A. The Stakeholder theory and its future in Australian Corporate Governance: A Preliminary analysis. *Bond Law Review*, 1998, Nr. 10 (2), p. 220-221.

¹⁰ Clarke Th. *International Corporate Governance. A Comparative Approach*. Routledge, New York, 2007, p. 29

¹¹ Ten pat.

¹² Remiamasi tokių autorių įžvalgomis: James J. *Company Law*. Second edition. The Cawendish Publishing limited, p. 69.

Davies P., *Introduction to Company Law*. Clarendon Law Series, 2002, p. 5.

Boros E., Duns J., *Corporate Law*. Third Edition. Oxford University Press, 2007, p. 451.

¹³ Keenan. S., Smith and Keenan`s *Company Law*. 12th edition. Pearson Education Limited, Edinburgh Gate, 2002, p. 283.

Hicks. A., Goo S. H., *Cases and Materials on Company Law*. 5th edition. Oxford University Press, 2004, p. 274.

Derėtų išskirti ir tai, kad trečiasis asmuo gali kelti riziką įmonei. Kai bendrovė naudojami trečiojo asmens teikiamomis paslaugomis, rizika būti apgautai didėja. O tokiomis paslaugomis naudojasi daugiau nei 65 proc. bendrovių¹⁴. Tai reiškia, kad susijusi rizika gali būti taikoma kiekvienam sandoriui. Riziką, susijusią su trečiaisiais asmenimis, galima skirstyti į šešias kategorijas¹⁵:

1) finansinė rizika (užsienio valiuta, valiutos rizika, tarifai, mokesčiai, produkto kaina, žymėjimas, lengvatos);

2) informacinė rizika (tikslumas, savalaikiškumas, aktualumas, duomenys, kurie yra prienami keliems asmenims);

3) vientisumo rizika (apgaulė, sukčiavimas, reikalavimų laikymasis, interesų konfliktas, prekės ženklas, reputacija);

4) operacinė rizika (kaina, efektyvumas, sutarties dalykas, verslo žlugdymas, tiekimo grandinės problemos);

5) strateginė rizika (socialinės atsakomybės klausimai, aplinkosaugos klausimai, ekonominis trečiųjų asmenų poveikis);

6) technologinė rizika (kompiuteriai, duomenų saugojimo įrenginiai, tinklai, naujos technologijos)¹⁶.

Taigi galima teigti, jog kiekviena įmonė turi gebėti nustatyti, ar pakankamai išteklių yra skiriama, kad santykiai su trečiaisiais asmenimis būtų tinkamai valdomi.

Nors suinteresuotųjų asmenų apibrėžimas apima gana platų asmenų ratą (darbuotojai, vadovai, investuotojai, klientai ir kt.) šiuo rašto darbu siekiama išskirti vieną grupę – išorės suinteresuotus asmenis - kreditorius ir jų, kaip trečiųjų asmenų, svarbą bendrovėje. Bendrovių kreditoriai yra vieninteliai suinteresuotieji asmenys, kuriuos ypatingai saugo kiekviena bendrovių teisė¹⁷. Šiai skiriamai apsaugai galima įvardinti dvi pagrindines priežastis: pirmiausia taip yra todėl, kad kreditoriai – tai ne tik bankai ir bendrovės obligacijų turėtojai, bet ir visi asmenys, susiję kreditiniais santykiais su bendrove, kurie gauna iš to naudos ir kuriems yra garantuojama kreditorių apsauga, antra, siekiama juos apsaugoti nuo neteisėtos

¹⁴ Managing Third-Party Risks. Tone at the Top, 2014, p. 1 Prieiga internetu: https://na.theiia.org/periodicals/Public%20Documents/TaT_April_2014.pdf

¹⁵ Ten pat.

¹⁶ Ten pat.

¹⁷ Kraakman R., Davies P., Hansmann H. ir kt. The Anatomy of Corporate Law. A comparative and functional approach. Oxford University Press, 2009, p. 71.

akcininkų veiklos, skiriant jiems padidintą apsaugą¹⁸. Bendrovių kreditoriai susiduria su unikalia rizika, kuomet akcininkai gali manipuluoti tuo, kad bendrovių atsakomybė yra ribota, todėl savo turtu jie neatsako¹⁹. Todėl ypatingai siekiama išskirti ir apsaugoti šią suinteresuotųjų asmenų grupę.

Apibendrinant daroma išvada, kad trečiųjų asmenų apibrėžimas įvairiuose teisiniuose kontekstuose skiriasi. Vienaip jis yra traktuojamas bendrajame teisiniame kontekste, visai kitokį pavidalą jis įgauna kalbant konkrečiai apie bendrovių teisę. Šiuo baigiamuoju darbu siekiama apibrėžti trečiųjų šalių, kurie tiesiogiai su bendrove nėra susiję, savoką – tai išorės suinteresuotieji asmenys. Konkrečiai kalbant, norima išskirti vieną konkrečią grupę – bendrovės kreditorius, kuriems visose bendrovėse skiriama ypatinga apsauga.

1.2. Trečiojo asmens atskyrimas

Trečiasis asmuo teorine prasme apžvelgiamas gana plačiai. Organų nariai ir bendrovės valdymo organai (akcininkų susirinkimas, vienasmenis valdymo organas (bendrovės vadovas), stebėtojų taryba, kolegialus valdymo organas (valdyba)) yra apsaugoti kaip tretieji asmenys, tačiau Europos Sąjungos valstybės narės gali laisvai riboti šių organų įgaliojimus. Tai yra būdas užtikrinti pakankamus teisinius apribojimus²⁰. Siekiama išskirti ne dominuojančią grupę, kuriai suteikiama apsauga. Bendrovių teisės tikslas – apsaugoti visas suinteresuotąsias grupes, taikant atitinkamą apsaugą.

Pripažįstama, kad ribotos atsakomybės bendrovėms pritraukti investuotojų lėšas yra paprasčiau ir lengviau, nes didelę reikšmę įtakoja tai, kad ribotos atsakomybės bendrovių nariams nereikia atsakyti savo asmeniniu turtu, jei bendrovė patiria nesėkmę. Tačiau tai tuo pačiu reiškia rizikos perkėlimą (angl. *risk shifting*) bendrovės kreditoriams²¹. Būtent šis faktorius įtakoja kreditorių ir bendrovės dalyvių konfliktą²². Todėl labai svarbu „užtikrinti

¹⁸ Kraakman R., Davies P., Hansmann H. ir kt. *The Anatomy of Corporate Law. A comparative and functional approach*. Oxford University Press, 2009, p. 71.

¹⁹ Ten pat.

²⁰ Mäntysaari P., *The Law of Corporate Finance: General Principles and EU Law: Volume II: Contracts in General*. Springer Science & Business Media, 2009, p. 201. Prieiga internetu: https://books.google.lt/books/about/The_Law_of_Corporate_Finance_General_Pri.html?id=mdKhdcB3g_QC&redir_esc=y.

²¹ Bradley K. J., McCullough K., *Risk Shifting In Company Law*. A Florida State University, 2012, p. 3.

²² Kraakman R., Davies P., Hansmann H. ir kt. *The Anatomy of Corporate Law. A comparative and functional approach*. Oxford University Press, 2004, p. 133.

kreditorių teisių apsaugą nuo ribotą turtinę atsakomybę prieš bendrovės kreditorius turinčių dalyvių nesąžiningų ir rizikingų veiksmų²³. Kreditoriai, kaip bendrovės suinteresuotieji asmenys, susiduria su įvairia rizika. Prieš susitarimą bendrovė gali neatskleisti visos informacijos apie savo finansinę padėtį, taip pat po susitarimo bendrovė gali laiku nevykdyti savo priimtų įsipareigojimų. Dėl negrąžintos skolos rizika kyla kreditoriui²⁴. Visgi pripažįstama, kad šiandien pagrindinė kreditorių apsauga yra jų sudaromos sutartys, kuriomis kreditoriai patys siekia apsisaugoti nuo bendrovių narių nesumokėtų skolų²⁵. Kyla klausimas, kam tuomet reikalingi įstatymai ir ES suteiktos apsaugos priemonės, jei patys kreditoriai sugeba apsaugoti savo interesus. Atsakant į šį klausimą, galima išskirti tris pagrindines taisykles: 1) įstatyminė apsauga yra reikalinga tada, kai sandoriai yra per maži norint vesti derybas; 2) kai kreditoriai tikisi, kad bendrovės laiku vykdys savo įsipareigojimus, nors visos aplinkybės rodo, kad įsipareigojimai nebus vykdomi laiku; 3) kai bendrovės skolos yra per didelės, todėl jas privaloma viešinti, taip norint užsitikrinti išankstinę apsaugą²⁶. Teisinė apsauga kreditoriams yra reikalinga ir ji suteikta ES bendrovių teisėje, saugant trečiųjų asmenų teises.

Aktualu ir tai, kad dažniausiai konfliktai bendrovių teisėje kyla tarp kreditorių ir akcininkų. Akcininkai tam tikra prasme irgi yra laikomi kreditoriais. Tačiau jų reikalavimo teisė į bendrovę yra paskutinė²⁷. Akcininkas prieš investuodamas į konkrečią bendrovę, įvertina riziką, grąžos galimybes. Taip pat žiūrima į tai, per kiek laiko investicijos atsiperka²⁸. Įvertinęs visus reikiamus kriterijus ir nusprendęs investuoti į bendrovę, akcininkas neturi teisės susigrąžinti savo investicijos iki bendrovei nenutraukus veiklos. Akcininkas įgyja teises į bendrovę, mainais už investuotas lėšas²⁹. Tai pagrindinis skirtumas tarp akcininko ir kreditoriaus. Dažniausiai tarp šių dviejų šalių ginčai kyla dėl jau minėtos bendrovių ribotos atsakomybės. Akcininkas, įgijęs teisių į bendrovę, žino, kad jo atsakomybė apribota tik

²³ Ewang, F. An Analysis and Critique of the EU's Minimum Capitalization Requirement. Prieiga internetu: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1015708

²⁴ Cheffins, B. *Company Law: Theory, Structure and Operation*, Oxford: Clarendon Press, 1997.

²⁵ Kraakman R., Davies P., Hansmann H. ir kt. *The Anatomy of Corporate Law. A comparative and functional approach*. Oxford University Press, 2009, p. 72.

²⁶ Daugiau pavyzdžių, kodėl kreditoriams reikalinga ne tik sutartimi numatyta apsauga galima rasti: Armour J., *Share Capital and Creditor Protection: Efficient Rules for a Modern Company Law*, 63 *Modern Law Review*, 2000.

²⁷ Berle A., Means G., *Corporation and Private Property*. New Jersey: 10th Edition, 2009, p. 245-246.

²⁸ Ten pat.

²⁹ Kraakman R., Davies P., Hansmann H. ir kt. *The Anatomy of Corporate Law. A comparative and functional approach*. Oxford University Press, 2009, p. 10.

investuota lėšų dalimi. Jie gali priimti rizikingus sprendimus, kurie ne visada leidžia bendrovei veikti pelningai. Kartais tokie sprendimai atneša nuostolį³⁰. Taip pat jau minėti autoriai R. Kraakman, P. Davies, H. Hansmann ir kiti išskiria dar vieną priežastį, kodėl tarp minėtų šalių gali kilti įtampa – tai pabrėžiama kreditorių apsauga, kurią įtakoja bendrovės teisinis subjektiškumas. Turėdama civilinį veiksnumą bendrovė įgyvendina jai priklausančias teises ir pareigas. Kreditorių teisėms suteikiama dar viena papildoma apsauga – akcininkai investuotų lėšų negali bet kada paimti. Šią savybę autoriai apibūdina atskirtuoju turtu (angl. *separate patrimony*³¹). Pirmuoju atveju ginami akcininkų interesai, antruoju – kreditorių.

Remiantis Lietuvos Respublikos civiliniu kodeksu³² 2.45 straipsnis nurodo, kad „juridinio asmens dalyvis (akcininkas, narys, dalininkas ir pan.) yra asmuo, kuris turi nuosavybės teisę į juridinio asmens turtą, arba asmuo, kuris nors ir neišsaugo nuosavybės teisių į juridinio asmens turtą, bet įgyja prievolinių teisių ir (ar) pareigų, susijusių su juridiniu asmeniu“. Detaliau akcininkų teises reglamentuoja Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatymas³³. Esminis dalykas, kurį nurodo Lietuvos autoriai yra tai, kad „dažniausiai ribotos civilinės atsakomybės juridinio asmens dalyvis neturi reikšmingų prievolių juridiniam asmeniui, išskyrus dalyvavimą juridinio asmens veikloje kapitalu³⁴“. Akcininkus ir bendrovę pagal Lietuvos teisę sieja tam tikras turtinis interesas. Akcininkas formuoja bendrovės kapitalą ir į ją investuoja, tikėdamasis ateityje iš to pelnyti grąžą. Tuo tarpu kreditoriaus ir bendrovės santykį taip pat galima apibūdinti kaip prievolinį – kreditorius tikisi, kad bendrovė įvykdys jai priklausančią skolinį reikalavimą arba nuo tam tikro reikalavimo susilaikys³⁵. Tačiau šis santykis atsiranda vėliau negu bendrovės ir akcininkų tarpusavio santykiai.

Viską apibendrinus galima daryti išvadą, kad bendrovę ir kreditorius pirmiausia sieja prievoliniai santykiai, kurių tikslas - kreditoriaus turtinio intereso tenkinimas. Bendrovėje kreditoriai užima privilegijuotą padėtį. Ir nors tarp akcininkų ir kreditorių tam tikra prasme vyksta konfliktai, tačiau bendrovių teisės tikslas ir yra taip reglamentuoti tarpusavio santykius, kad kaip įmanoma labiau sumažinti interesų konfliktus.

³⁰ Kraakman R., Davies P., Hansmann Henry ir kt. *The Anatomy of Corporate Law. A comparative and functional approach*. Oxford University Press, 2009, p. 11.

³¹ Ten pat, psl. 6.

³² Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas (su pakeitimais ir papildymais). Valstybės žinios. 2000, Nr. 74 – 2262, Vilnius.

³³ LR Akcinių bendrovių įstatymas, Valstybės žinios, 2000, Nr. 64-1914.

³⁴ Mikelėnas V., ir kt., Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Antroji knyga. Vilnius: Justitia, 2002, p. 118–119.

³⁵ Ten pat.

1.3. ES bendrovių teisė ir tretieji asmenys

Europos Sąjunga nuolat siekia sukurti ir užtikrinti erdvę be vidaus sienų. Tam tikslui pasiekti Europos Bendrijos Steigimo sutartyje³⁶ ne tik įtvirtinamos fundamentalios teisės normos, bet taip pat įtvirtinamas siekis, kuriuo norima harmonizuoti valstybių narių įmonių teisę³⁷. Nacionaliniuose bendrovių veiklą reglamentuojančiuose teisės aktuose neretai yra daug skirtumų, kurie iš tiesų apsunkina nevaržomą vidaus rinkos funkcionavimą ir veikimą. Jei nacionaliniai teisės aktai visose valstybėse narėse skirtingi (įskaitant ir trečiųjų asmenų apsaugą), tokie skirtumai ypatingai įtakoja konkurenciją tarp Bendrijos narių. Praktikoje pasireiškia taip, kad tik teoriškai galima sumodeliuoti tokią situaciją, kuomet visoje ES teritorijoje bendrovėms yra sudarytos vienodos teisinės sąlygos ir konkurenciją įtakoja tik ekonominiai, o ne teisiniai faktoriai³⁸. Atkreiptinas dėmesys į tai, kad norint praktikoje pasiekti kuo vienodesnes teines sąlygas, būtina nemažą dėmesį skirti bendrovių teisės harmonizavimui. Bendrovių teisės harmonizavimas pats savaime nėra tikslas, tačiau iškeliamas bendras siekis apriboti dėl skirtingų Bendrijos narių teisės normų kylančią riziką trečiųjų asmenų apsaugai.

Bendrovių teisė atlieka dvi pagrindines svarbias funkcijas: 1) nustato skirtingų formų juridinių asmenų įsteigimo tvarką ir veikimo taisykles, numato, kokias funkcijas kiekvienoje bendrovėje atliks atitinkami asmenys bei nusako jų kompetencijas ir t.t.; 2) nustato bendrovės viduje ir išorėje kylančių konfliktų sprendimo būdus³⁹. Tačiau bendrovių teisės tikslas taip pat yra harmonizuoti šalių tarpusavio santykius visose valstybėse narėse, siekiant užtikrinti tinkamą trečiųjų asmenų apsaugą.

Analizuojant ES bendrovių teisės ir trečiųjų asmenų santykį, yra tikslinga nagrinėti teisės aktus ir direktyvas, susijusias su trečiųjų asmenų sąvoka ES bendrovių teisėje. Europos bendrovių teisė daugelio autorių yra traktuojama kaip teisės sritis, kurioje vyrauja aukštas suderinamumo lygis⁴⁰.

³⁶ Europos bendrijos steigimo sutartis. Europos Sąjungos oficialusis leidinys C - 21 E/1, 2006.

³⁷ Edwards V. Europos Sąjungos bendrovių teisė. Vilnius: Eugrimas, 2002, p. 12.

³⁸ Ten pat.

³⁹ Kraakman R. R., Davies P., Hansmann Henry ir kt. *The Anatomy of Corporate Law. A comparative and functional approach.* Oxford University Press, 2004, p. 20 – 25.

⁴⁰ Grundmann S., *The structure of European Company Law: From Crisis to Boom.* *European Business Organization Law Review*, 2004, Nr. 5, p. 601-633.

Trečiųjų asmenų teises geriausiai apibrėžia Pirmoji Tarybos direktyva 68/151/EEB⁴¹, kuri reglamentuoja apsaugos priemonių suvienodinimą visoje Bendrijoje. Šia direktyva buvo nusakomi minimalūs verslo informacijos atskleidimo standartai (registracija ir paskelbimas), siekiant apsaugoti akcininkus ir trečiuosius asmenis. Pirmoji direktyva (68/151/EEB) yra paradigminė, nes joje yra apibūdinami santykiai su trečiaisiais asmenimis, o konkrečiai nustatytos informacijos skyrimo pareigos (daugiausiai trečiosioms šalims), reglamentuojančios trečiųjų asmenų atstovavimo galią⁴². Daugiau nei po aštuonerių metų po Pirmosios Tarybos direktyvos 68/151/EEB priėmimo buvo priimta 1976 m. gruodžio 13 d. Antroji Tarybos direktyva 77/91/EEB⁴³. Ši direktyva pripažįstama pagrindine bendrovių teisės harmonizavimo priemone, kadangi jos pagrindu nustatyti bendri reikalavimai ir procedūros akcinėms bendrovėms⁴⁴. Kartu su Antrąja direktyva buvo užtikrinamos ir jau aptartų trečiųjų asmenų kreditorių teisės, susijusios su kapitalo palaikymu bendrovėje. Tačiau detalčiau ši direktyva rašto darbe nagrinėjama nebus, nes siekiama išsiaiškinti, kokios teisės tretiesiems asmenims užtikrinamos kartu su Pirmąja Tarybos direktyva. Taip pat bus nagrinėjami atitinkami Pirmosios direktyvos pakeitimai, susiję su trečiųjų asmenų teisių apsauga.

Apibendrinant galima teigti, kad tretieji asmenys ES bendrovių teisėje dažniausiai yra minimi jų apsaugos kontekste. Šiandien visuotinai pripažįstama, kad trečiųjų asmenų teisės ir interesai turi būti apsaugoti. Akivaizdu, kad yra nemažai teisės aktų, priimtų Bendrijos mastu, kurie reglamentuoja trečiųjų asmenų teises. Todėl aktualu detalčiau panagrinėti Europos Sąjungos direktyvas ir remiantis jomis aptarti teises, kurios suteiktos tretiesiems asmenims.

⁴¹ 1968 m. kovo 9 d. Pirmoji Tarybos direktyva 68/151/EEB dėl apsaugos priemonių, kurių valstybės narės, siekdamos suvienodinti tokias apsaugos priemones visoje Bendrijoje, reikalauja iš Sutarties 58 straipsnio antroje pastraipoje apibrėžtų bendrovių, jų narių ir kitų interesų apsaugai, koordinavimo.

⁴² Grundmann S., *The structure of European Company Law: From Crisis to Boom*. *European Business Organization Law Review*, 2004, Nr. 5, p. 601-633.

⁴³ 1976 m. gruodžio 13 d. Antroji Tarybos direktyva 77/91/EEB dėl apsaugos priemonių, kurių valstybės narės, siekdamos tokias priemones suvienodinti, reikalauja iš Sutarties 58 straipsnio antroje pastraipoje apibrėžtų akcinių bendrovių, jų narių ir kitų interesų apsaugai, bendrovės steigiant, palaikant ir keičiant jų kapitalą, koordinavimo.

⁴⁴ Europos Sąjungos bendrovių teisė. Lietuvos Respublikos ūkio ministerija, 2016. Prieiga internetu: <https://ukmin.lrv.lt/lt/veiklos-sritys/verslo-aplinka/imoniu-teise/europos-sajungos-bendroviu-teise>.

2. TREČIŲJŲ ASMENŲ TEISIŲ APSAUGOS ĮGYVENDINIMAS REMIANTIS INFORMACIJOS ATSKLEIDIMO PRINCIPU

2.1. Trečiųjų asmenų interesų koordinavimas pagal pirmąją Europos Tarybos direktyvą

Kalbant apie trečiųjų asmenų teises svarbu išsiaiškinti, ką reiškia direktyva Europos Sąjungoje ir kodėl nepakanka nacionaliniu lygmeniu priimtų teisės aktų. Pirmiausia, direktyva suvokiama kaip techniškai sustyguotas ir sudėliotas dokumentas, kuris atspindi geriausių europietišku universitetų ir jų teisės specialistų opinio communis⁴⁵. Antra, direktyva reiškia ne tik skirtingų šalių materialinės teisės konvergenciją, bet tuo pačiu apibendrina ir teisinio mąstymo bei teisinių terminų skirtumus. Be to, tai yra viršnacionalinis teisės aktas, kurio laikymąsi privalo užtikrinti visos valstybės narės. Savo prasme direktyva yra tobulesnis teisės aktas, kuris vienija visas Europos Sąjungos valstybes bei kurio laikymąsi privalo užtikrinti visos jos narės. Svarbu paminėti, kad direktyva taip pat reiškia pažangą ir geresnę trečiųjų asmenų apsaugą visoje Europos Sąjungoje⁴⁶. Nors Pirmoji Tarybos direktyva ir turėjo padėti sureguliuoti apsaugos kriterijus, tačiau pripažįstama, kad būtent ši direktyva turėjo labai stiprų politinį kontekstą ir ji negalėjo tinkamai reglamentuoti trečiųjų asmenų teisių apsaugos. Šiai problemai išspręsti Taryba priėmė naują teisinį instrumentą⁴⁷. Joje įtvirtinta viena pagrindinė naujovė – galimybė duomenis apie bendrovę teikti elektroniniu būdu. Pabrėžiama ir tai, kad ne tik direktyvos išskiria trečiųjų asmenų svarbą ir reglamentuoja jų teises. Tokie teisiškai svarbūs dokumentai, kaip Romos Konvencija⁴⁸ ar jau minėta Europos Bendrijos steigimo sutartis (Romos sutartis)⁴⁹, kalbėjo apie trečiųjų asmenų apsaugą. Tačiau pats reglamentavimas nebuvo taip apibrėžtas kaip tą atskleidė Europos Sąjungos Tarybos direktyvos. Jomis buvo siekiama atsakyti į klausimą, kas yra trečiųjų asmenų teisės ir kokio apsaugos lygio jos reikalauja.

⁴⁵ Lot. Bendra nuomonė.

⁴⁶ Jacobsen Ch., An introduction to modern EU company law, RGSL Working Papers NO. 28 Riga, 2005, p. 13.

⁴⁷ 2003 m. liepos 15 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2003/58/EBB, iš dalies keičianti Tarybos direktyvą 68/151/EEB dėl tam tikrų bendrovių tipų informacijos atskleidimo reikalavimų.

⁴⁸ Konvencija dėl sutartinėms prievolėms taikytinos teisės, 1980 m. birželio 19 d., Europos Sąjungos oficialusis leidinys C - 169/10.

⁴⁹ Europos bendrijos steigimo sutartis. Europos Sąjungos oficialusis leidinys C - 21 E/1, 2006.

Pirminis ir svarbiausias bendrovių teisėje apibrėžiamas principas, kuriuo siekiama apsaugoti trečiuosius asmenis yra informacijos atskleidimo principas. Taigi pirmoji problema, kurią turėjo spręsti direktyva yra skaidrumo principo pagerinimas. Kilus finansų krizei⁵⁰ vėl išryškėjo skaidrumo visose finansų rinkose svarba. Atsižvelgiant į finansinės būklės atkūrimo priemones, didinant galimybes pasinaudoti naujausia ir oficialia informacija apie įmones būtų galima padėti atkurti pasitikėjimą visose Europos rinkose⁵¹. Pasinaudoti naujausia ir oficialia informacija nėra taip paprasta. Nors 2003 m. direktyvos pakeitimas užtikrino valstybėse narėse elektroninius registrus, tačiau buvo susidurta su problema, kai norėdamos surinkti svarbią verslo informaciją apie bendroves, trečiosios šalys „vis dar turi atlikti paiešką mažiausiai 27 -iuose⁵² registruose. Nors registrai prieinami internete, suinteresuotosioms šalims kyla problemų dėl skirtingų kalbų, paieškos sąlygų, struktūros“⁵³. Problema iš tiesų aktuali, nes visur akcentuojama, kad siekiama informacijos pagerinimo ir supaprastinimo, tačiau praktikoje pagerinimas taip paprastai neįvyksta. Tai yra laiko ir sąnaudų reikalaujantis rezultatas. Todėl direktyvos vienas iš pagrindinių tikslų ir buvo spręsti šią problemą. Taip pat atsakyti į klausimą, kokios sankcijos turėtų būti pritaikomos bendrovei, jei ji šio informacijos atskleidimo principo nesilaikoma.

Antroji problema, kurią norima išspręsti apsaugant trečiuosius asmenis – tai sandorių negaliojimas. Kalbama apie tokius atvejus, kai su trečiaisiais asmenimis sandorius sudaro bendrovės atstovas, kuris neturi tokios teisės. Sandorių sudarymas šiandieniniame pasaulyje atlieka itin svarbų vaidmenį, todėl siekiama apsaugoti trečiuosius asmenis, kad tokie sandoriai nepažeistų jų interesų.

Trečioji problema, kuri buvo numatyta kaip ne mažiau svarbi – tai bendrovės filialų steigimas. Kilo klausimas, ar filialams galioja Pirmosios direktyvos nuostatos? Jei tretieji asmenys turi teisę apie bendrovę sužinoti aktualius dalykus, tai ar tokią pat teisę jie turi gaunant informaciją apie bendrovės filialus, ypač tuos, kurie veikia kitoje valstybėje narėje. Šio klausimo reglamentavimui skirta Vienuoliktoji Tarybos direktyva⁵⁴. Tai Pirmosios direktyvos

⁵⁰ Kalbama apie 2008 m. finansinę krizę pasaulyje.

⁵¹ Pranešimas pavasario Europos Vadovų Tarybai „Europos ekonomikos atkūrimo skatinimas“, COM (2009) 114.

⁵² Kalbama apie 27 ES valstybes nares buvusias iki 2013 m. Šiuo metu ES yra 28 valstybės narės.

⁵³ Žalioji knyga. Verslo registrų saveika. Europos Bendrijų Komisija, Briuselis, 2009.11.4 KOM(2009) 614 galutinis.

⁵⁴ 1989 m. gruodžio 21 d. Vienuoliktoji Tarybos direktyva 89/666/EEB dėl atskleidimo reikalavimų filialams, įsteigtiems valstybėse narėse tam tikrų tipų bendrovių, kurioms taikomi kitos valstybės įstatymai.

papildymas, kuris kalba apie bendrovės filialus ir jiems taikomus reikalavimus dėl informacijos atskleidimo.

Teisinis reglamentavimas atrodo pakankamas, tačiau praktikoje dažnai kyla teisinių ginčų, kurie yra sprendžiami teismuose.

2.2. Bendrovių informacijos viešumo ir duomenų bei dokumentų atskleidimo reikalavimas pagal pirmąją Europos Tarybos direktyvą

Pirmoji Tarybos direktyva buvo svarbus žingsnis bendrovių teisės reglamentavimo srityje. Ji numatė tam tikras taisykles, kurios įpareigojo valstybes narės laikytis visų esminių nuostatų, numatytų direktyvoje. Vadovaujantis šia direktyva Europos komisija ir Taryba buvo pasiryžusios valstybėms narėms suteikti apsaugą jų viduje veikiančioms bendrovėms ir firmoms⁵⁵.

Pirmoji Tarybos direktyva yra kompromisinė. Ji buvo priimta siekiant suderinti valdymo organo ir įgaliojimo teorijos nuostatas, kurios yra įtvirtintos Didžiosios Britanijos ir Vokietijos teisinėse sistemose. Siekiant dviejų teorijų suderinamumo, buvo nutarta priimti kompromisines direktyvos 68/151/EEB taisykles, kurias visos Europos Sąjungos valstybės narės privalėjo perkelti į savo šalies teisinės sistemas. Lietuva buvo ta šalis, kuri kaip ir visos kitos Europos Sąjungos valstybės privalėjo šią direktyvą įgyvendinti savo norminiuose teisės aktuose. Ši direktyva leido suvienodinti normas, kurios reglamentavo privalomos informacijos atskleidimą trečiosioms šalims.

Direktyvos tikslas atskleidžiamas jau preambulėje įtvirtinama nuostata, kuria siekiama kartu su direktyva, apsaugoti trečiųjų šalių interesus. Praktikoje šią nuostatą patvirtina Europos Teisingumo teismas (toliau ETT) kuris teigia, kad Pirmosios direktyvos tikslas yra koordinuoti garantijas, kurių valstybės narės turi reikalauti iš ribotos atsakomybės bendrovių siekiant apsaugoti, *inter alia*, trečiųjų šalių interesus⁵⁶.

Visos valstybės, kurios inicijavo Pirmosios direktyvos įsigaliojimo klausimą, sutiko, kad dokumentai ir kita informacija, susijusi su bendrovėmis, turi būti viešinama, taip siekiant apsaugoti trečiųjų šalių interesus. Sudėtingiausia buvo tai, kad valstybėse narėse galiojo labai

⁵⁵ Bourne N., Bourne on Company Law, Seventh Edition. Abingdon, Oxon, New York, 2016. Chapter 1.

⁵⁶ Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 1997 m. gruodžio 16 d. sprendimas *Rabobank v Minderhoud C-104/96, Paragraph 19*.

daug skirtingų teisinių sistemų, todėl reikėjo aiškių kriterijų, kaip ir kokiomis, elektroninėmis ar popierinėmis priemonėmis, duomenys turi būti viešinami ir kaip tą galima pasiekti.

Skatinant įmonių mobilumą Europos Sąjungoje svarbu nepamiršti ir pagrindinių taisyklių, kurių valstybės turėtų laikytis, norint tinkamai įgyvendinti ES keliamus reikalavimus. Pirmoji Tarybos direktyva apibrėžia, kokiais kriterijais turėtų vadovautis kiekviena bendrovė, taikant direktyvos nuostatas ir nepažeidžiant trečiųjų asmenų teisių.

Pirmoji teisė suteikiama tretiesiems asmenims Tarybos direktyvoje – informacijos apie kiekvieną bendrovę prieinamumas ir dokumentų atskleidimo reikalavimas. Šia nuostata siekiama neapsunkinti bendrovių veiklos. Reikalaujama minimalios informacijos atskleidimo, kad trečiosios šalys galėtų priimti tinkamus sprendimus ir nebūtų klaidinamos. Nustatant minimalią atskleistą informaciją, nemažai ES šalių taiko materialumo koncepciją. Materialinė informacija suprantama kaip „informacija, kurios nepaisymas ar klaidingas supratimas gali pakeisti bei įtakoti ekonominius tokios informacijos gavėjų sprendimus“⁵⁷. Komisija ir Europos Sąjungos institucijos bei jų ekspertai nagrinėjo įvairių sistemų pranašumus ir skirtumus kol galiausiai sutarė dėl pagrindinių svarbiausių dalykų. Visa reikalinga informacija turi būti skelbiama ir kaupiama bendrame centriniame arba decentralizuotame registre. Jame turi būti pateikiami dokumentai arba įrašai, kurie taip pat skelbiami valstybės narės nacionaliniame leidinyje. Kiekviena valstybė gali laisvai pasirinkti, kokiam registre ir kokia forma informacija bus atskleista. Tokie registrai egzistuoja kiekvienoje valstybėje, pavyzdžiui Švedijoje yra nacionalinis registras, regioninis – Austrijoje, vietinis – Vokietijoje. Lietuvoje tam tikslui pasiekti yra juridinių asmenų registras, kurio veiklą reglamentuoja šio registro įstatymas⁵⁸. Čia galima surasti visą svarbią informaciją apie kiekvieną ribotos atsakomybės bendrovę. Galima pastebėti, kad valstybės narės iš tiesų ne tik teoriškai, bet ir praktiškai įgyvendina direktyvos nuostatas, susijusias su privalomos informacijos atskleidimu apie bendroves ir jų veiklą. Registrai labai svarbūs tuo, kad „juose registruojama, nagrinėjama ir saugoma informacija apie įmones, kaip antai informacija apie įmonės teisinę formą, buveinę, kapitalą ir teisinius atstovus, ir per tuos registrus ši informacija pateikiama visuomenei“⁵⁹. Svarbu ir tai, kad vis didėja poreikis gauti informaciją apie kitoje

⁵⁷ Advokatų kontora „3law „Miškinis ir partneriai“, studija „Bendrovių valdymo sistema, valdymo modelio pasirinkimas ir funkcionavimo ypatumai“, Vilnius, 2006.

⁵⁸ Lietuvos Respublikos juridinių asmenų registro įstatymas, Valstybės žinios, 2001, Nr. 55-1940.

⁵⁹ Žalioji knyga. Verslo registrų saveika. Europos Bendrijų Komisija, Briuselis, 2009.11.4 KOM(2009) 614 galutinis.

valstybėje narėje esančias bendroves. Nėra sudėtinga gauti informaciją apie įmonę toje valstybėje narėje, kurioje ji yra registruota, tačiau dėl techninių ar kalbinių kliūčių informacijos gavimas gali pasunkėti, kai norima gauti informaciją apie kitoje valstybėje esančią bendrovę. Tai dar viena problema, kurią norima išspręsti, todėl skatinamas tarpvalstybinis bendradarbiavimas tarp įvairių šalių registru. Tuo pačiu tai gerina bendrovių skaidrumo principą, nes visa reikiama informacija yra lengvai prieinama trečiosioms šalims. Bendradarbiavimas tarp skirtingų registru skatina ne tik įvairių procedūrų pagreitinimą ir spartesnę informacijos rinkimą, bet užtikrina ir teisinio tikrumo principą. Tuo pačiu gerėja ir vidaus rinkos padėtis.

Vis dėlto tenka pripažinti, kad ir kaip stengiamasi supaprastinti informacijos gavimo principą apie valstybėse narėse registruotas bendroves, trečiųjų asmenų reguliavimas ES lygmeniu, kad jie patys spręstų, kokius santykius nori palaikyti su bendrovėmis, vis dar laikomas nepakankamu. Europoje siekiama sukurti registrą, kuris dar labiau supaprastintų visas technines procedūras visoms šalims, jų bendrovėms ir kartu tretiesiems asmenims. Tai iš tiesų yra sveikintina, nes inciatyvos tokios kaip „Europos verslo registras (angl. *Business Registers Interconnection System*, BRIS), e. teisingumo projektas ar Vidaus rinkos informacinė sistema (angl. *Internal Market Information System* - IMI), kurios dar labiau skatina šios teisinės sistemos įgyvendinimą, lengvina kompetentingų registru ryšius ir didina skaidrumą ir pasitikėjimą rinkoje“⁶⁰. Atnaujintų priemonių veikimas numatomas 2017 m. birželio mėn. Vieno bendro registro esminis tikslas – taupyti laiką norint gauti informaciją ir gauti pačią naujausią informaciją apie norimą bendrovę.

Analizuojant direktyvą toliau – 5 - asis jos straipsnis suteikia galimybę kiekvienai valstybei narei nuspręsti, kokie asmenys atlieka atskleidimo formalumus. Direktyvoje pabrėžiama, kad svarbu laikytis tvarkos, siekiant išvengti bet kokio neatitikimo tarp to, kas atskleista, ir to, kas nurodyta registre ar byloje (3 str. 7 d.). Akcentuojama informacijos atnaujinimo principo svarba. Jeigu bendrovėje atliekami tam tikri pakeitimai, svarbu, kad registre tai būtų fiksuojama. Tai taip pat priskiriama prie efektyvaus registro veikimo (angl. *up-to-date* principas). Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas (toliau EESRK)⁶¹

⁶⁰ Žalioji knyga. Verslo registru saveika. Europos Bendrijų Komisija, Briuselis, 2009.11.4 KOM(2009) 614 galutinis.

⁶¹ Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos, kuria iš dalies keičiamos direktyvų 89/666/EEB, 2005/56/EB ir 2009/101/EB nuostatos dėl centrinių, komercinių ir bendrovių registru sąveikos COM(2011) 79 galutinis – 2011/0038 (COD), 2011/C 248/20.

pareiškė, jog labai svarbu, kad duomenys būtų paskelbti kuo anksčiau ir greičiau, ko pasekoje būtų galima „padidinti pasitikėjimą bendrąja rinka, siekiant užtikrinti, kad būtų pasinaudota konkurenciniais pranašumais, kurie atsiranda tretiesiems asmenims palaikant ryšius su bendrove“⁶². Su šia nuomone iš tiesų galima sutikti, nes akcentuojant informacijos atskleidimo svarbą, būtina užtikrinti kad informacija, kuri aktuali trečiosioms šalims būtų nuolat atnaujinama ir skelbiama tada, jos svarba yra neginčytina.

Be to, visada yra galimybė gauti dokumentą ar bet kurios jo dalies kopiją. Tam turi būti pateikiamas prašymas popierine ar elektronine forma (3 str. 4 d.). Informacijos pateikimo būdą pati bendrovė gali rinktis tokį, koks jai atrodo labiausiai priimtinas⁶³. Siekiama supaprastinti patį procesą, kad nekiltų sunkumų tiek bendrovėms, tiek trečiosioms šalims.

Nustatytų viešumo reikalavimų esminis kriterijus yra tai, kad atskleidimas tretiesiems asmenims turėtų suteikti galimybę susipažinti su bendrovės pagrindiniais dokumentais ir sužinoti kai kuriuos su bendrove susijusius duomenis, ypač apie asmenis, kurie yra įgalinti prisiimti įsipareigojimus bendrovės vardu⁶⁴. Kiekvienas direktyvos straipsnis apibrėžia, kokie reikalavimai keliami bendrovėms ir kokią informaciją šios turi atskleisti. 2 – asis Direktyvos straipsnis reglamentuoja kiekvienos bendrovės šios informacijos atskleidimą:

1) Steigimo dokumentą ir įstatus (jei tai yra atskiras dokumentas), tačiau Direktyva nenurodo, koks turi būti šių dokumentų turinys. Turinį reglamentuoja Europos Bendrijos Antroji direktyva⁶⁵. Taip pat turi būti skelbiami visi įstatų pakeitimai (2 str. b ir c punktai);

2) Asmenis, kurie yra paskirti ar įgalioti atstovauti bendrovei santykiuose su trečiaisiais asmenimis ir teisiniuose procesuose bei tokių asmenų atleidimą iš pareigų. Tuo tarpu Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas⁶⁶ tokio tiesioginio reikalavimo nenumato. Bendrovės turi pateikti tik dokumentus, kuriais numatomas naujo valdymo organo paskyrimas. Visai nėra svarbu, kada valdymo organas, prieš tai ėjęs savo pareigas, buvo atleistas (CK 2.66 str. 3 d.). Matomi tam tikri skirtumai tarp direktyvos ir civilinio kodekso nuostatų. Taip pat

⁶² Ten pat.

⁶³ Recommendations by the company law slim working group on the simplification of the first and second company law directives, prieiga internetu:
http://ec.europa.eu/internal_market/company/docs/official/6037en.pdf.

⁶⁴ Pirmosios Tarybos direktyvos preambulės 3 punktas.

⁶⁵ 1976 m. gruodžio 13 d. Antroji Tarybos direktyva 77/91/EEB dėl apsaugos priemonių, kurių valstybės narės, siekdamos tokias priemones suvienodinti, reikalauja iš Sutarties 58 straipsnio antroje pastraipoje apibrėžtų akcinių bendrovių, jų narių ir kitų interesų apsaugai, bendrovės steigiant, palaikant ir keičiant jų kapitalą, koordinavimo.

⁶⁶ Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas (su pakeitimais ir papildymais). Valstybės žinios. 2000, Nr. 74 – 2262, Vilnius.

privalomai turi būti skelbiama informacija apie asmenis, kurie dalyvauja bendrovės administraciniuose reikaluose juos priežiūrint ir kontroliuojant (2 str. d punktas, i) ir ii) dalys).

Šio punkto išaiškinimą yra pateikęs ETT, kuris *Friedrich Haaga GmbH*⁶⁷ byloje nustatė, kad „<...>Atsižvelgiant į dėl bendrosios rinkos kūrimo suintensyvėjusią prekybą ir atsižvelgiant į teisinių sandorių tarp valstybių narių piliečių augimą, yra labai svarbu, kad kiekvienas asmuo, siekiantis sukurti ir vystyti prekybos santykius su kitose valstybėse narėse esančiomis bendrovėmis, galėtų laisvai gauti informaciją, susijusią su prekybos įmonių įstatais ir asmenų, galinčių atstovauti šias įmones, įgaliojimais: susijusi informacija turėtų būti tiesiogiai pateikiama oficialiuose registruose ar įrašuose, net jeigu tam tikra informacija ir išplauktų iš nacionalinių teisės aktų ar atrodytų kaip esanti savaiame suprantama“. Pirmosios Tarybos direktyvos 2 straipsnio 1 dalies d punkto antrasis sakiny, nustato tam tikrus saugiklius dėl valstybių narių ir trečiųjų asmenų interesų apsaugos. Valstybių narių yra reikalaujama, kad jos padarytų šiuos saugiklius ekvivalentiškus visoje Bendrijoje. Kitaip tariant, tai turi būti suprantama taip, kad, „kai įgaliotas atstovauti bendrovę organas gali būti sudaromas iš vieno ar kelių narių, informacijos atskleidimas turi būti padarytas ne tik paskiriant keletą direktorių, tačiau taip pat ir paskiriant vieną direktorių, su sąlyga, kad šis direktorius vienas atstovauja bendrovę, net jeigu jo įgaliojimai tai daryti išplaukia iš nacionalinės teisės“⁶⁸. Teisingumo teismas savo išaiškinimu kartu siekia ir supaprastinti direktyvos nuostatas, jas pritaikydamas praktikoje.

Ne visada užtenka tik teorijos ir įstatymų nuostatų, kad ginčai būtų išspręsti taikiai. Lietuvoje taip pat kyla ginčų, kuriems išspręsti pasitelkiama teismo pagalba. Bendrovių direktoriai ir įgalioti asmenys kreipiasi į teismą, dėl jų manymu, pažeistų interesų apsaugos. Viena iš tokių bylų Lietuvos Vyriausiąjį administracinį teismą pasiekė 2012 m., kurioje įmonės vadovas teigia, kad jo, kaip privataus asmens, interesai buvo pažeisti ir informacija atskleista tretiesiems asmenims be pagrindo. Teismas pateikė išaiškinimą, kad „Juridinių asmenų registro įstatymo⁶⁹ 4 straipsnis numato, kad juridinių asmenų registro duomenys, registre kaupiami dokumentai ir bet kuri kita registruoti pateikta informacija yra vieša ir teikiama įstatymų bei kitų teisės aktų nustatyta tvarka. Remiantis Civilinio kodekso 2.66 straipsnio 1

⁶⁷ Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 1974 m. lapkričio 12 d. sprendimas *Friedrich Haaga GmbH*, C 32-74, 1974.

⁶⁸ Ten pat.

⁶⁹ LR Juridinių asmenų registro įstatymas, Valstybės žinios, 2001, Nr. 55-1940.

dalies 6 punktu, juridinio asmens valdymo organų narių asmens duomenys yra skelbiami juridinių asmenų registre, todėl šių asmenų vardas, pavardė, asmens kodas yra laikomi vieša informacija. Todėl ir duomenys apie bendrovės vadovą yra laikytini juridinio asmens duomenimis, taigi, nepatenkančiais į asmens duomenų teisinės apsaugos įstatymo saugomos informacijos sritį⁷⁰. Vadinasi, tretieji asmenys gali naudotis šia informacija, nes ji yra vieša ir visiems suinteresuotiems asmenims, prieinama.

Svarbu ir tai, kad kiekviena bendrovė be jau minėtos atskleistinos informacijos, privalo trečiuosius asmenis informuoti ir apie tokius duomenis kaip: pasirašytąjį kapitalą, jei steigimo dokumente ar įstatuose minimas autorizuotas kapitalas, išskyrus atvejus, kai dėl bet kokio pasirašytojo kapitalo padidėjimo būtina pakeisti įstatus (2 str. e punktas); kiekvienų finansinių metų apskaitos dokumentus (2 str. f punktas), buveinės perkėlimą (to pačio str. g punktas), bendrovės likvidavimą (h punktas), pripažinimą bendrove negaliojančia, likvidatorius ir kita.

Nuostata apie kiekvienų metų finansinių ataskaitų atskleidimą sukėlė nemažai diskusijų tarp visų valstybių narių: daugelis šalių teigė, kad ataskaitos svarbiausios akcininkams, o ne trečiosioms šalims. Toks ataskaitų skelbimas netgi sumažina bendrovės konkurencingumą. Ši direktyvos nuostata kyla iš reikalavimo „įgyvendinti bendrą pelno mokesčio bazę (jau 1992 metais Onno Ruding savo pranešime konstatavo būtinybę parengti bendras taisykles mokesčių bazei nustatyti)⁷¹. Visgi galiausiai, buvo pasiektas kompromisas ir metinės balansines ataskaitas nuspręsta skelbti viešai. Tačiau pažymėtina ir tai, kad įvairiose valstybėse balansas skelbiamas nevienodai. Netgi pačios Pirmosios direktyvos teisės norma nurodo, kad bendrovė privalo skelbti kiekvienų finansinių metų apskaitos dokumentus, „laikantis Tarybos direktyvų 78/660/EEB, 83/349/EEB, 86/635/EEB ir 91/674/EEB“⁷². Ataskaitos privalo būti skelbiamos, tačiau daromos tam tikros išimtys. Teisingumo teismas yra pateikęs išaiškinimą, kad „<...> metinių ataskaitų paviešinimu yra siekiama suteikti informacijos trečiosioms šalims, kurios nežino ir negali gauti pakankamai informacijos apie bendrovės apskaitą ir finansinę situaciją.

⁷⁰ Lietuvos Vyriausias administracinis teismas, sprendimas Nr. A261-2113/2012, *UAB „Gelvora“ prieš UAB „Interneto profesionalai“*, 2012.

⁷¹ Bendros konsoliduotos pelno mokesčio bazės sukūrimas ES, ECO/165, 2006 m. vasario 20 d., Briuselis, prieiga internetu: www.eesc.europa.eu/index_lt.asp.

⁷² Rašto darbe pateikiamos nuorodos į keturias vėlesnes Tarybos direktyvas: 1978 m. liepos 25 d. Ketvirtoji Tarybos direktyva 78/660/EEB, grindžiama Europos ekonominės bendrijos steigimo sutarties 54 straipsnio 3 dalies g punktu, dėl tam tikrų tipų bendrovių metinių atskaitomybių; 1983 m. birželio 13 d. Septintoji Tarybos direktyva 83/349/EEB, pagrįsta Sutarties 54 straipsnio 3 dalies g punktu, dėl konsoliduotos atskaitomybės; 1986 m. gruodžio 8 d. Tarybos direktyva 86/635/EEB dėl bankų ir kitų finansų įstaigų metinės finansinės atskaitomybės ir konsoliduotos finansinės atskaitomybės; 1991 m. gruodžio 19 d. Tarybos direktyva 91/674/EEB dėl draudimo įmonių metinės finansinės atskaitomybės ir konsoliduotos finansinės atskaitomybės.

Pirmosios direktyvos 3 - asis straipsnis tvirtina, kad turi būti prižiūrimas viešasis registras, kuriame turi būti įrašyti visi dokumentai ir duomenys, kurie turi būti atskleisti, ir kiekvienam asmeniui, kuris to paprašo, turi būti prieinamos metinių ataskaitų kopijos. Tai patvirtina siekį kiekvienam suinteresuotam asmeniui būti informuotam apie šiuos dalykus. Šis siekis taip pat išreiškiamas Ketvirtosios direktyvos nuostatose, kurios nurodo, kad minimalūs ekvivalentiški reikalavimai būtų nustatyti visoje Bendrijoje, kiek tai susiję su finansine informacija, kuri turėtų būti prieinama visuomenei iš bendrovių, kurios konkuruoja viena su kita⁷³.

Nuostata iš tiesų yra ginčytina, nes bendrovių finansinių duomenų atskleidimas yra konfidenciali informacija. Galima sutikti su nuomone, kad tai netgi mažina bendrovių konkurencingumą. Tačiau Europos Sąjungos valstybės negali prieštarauti direktyvoje nustatytoms taisyklėms ir neatskleisti informacijos apie savo finansinius rodiklius. Taip iš tiesų būtų pažeidžiamos trečiųjų asmenų teisės. Tai dar aktualu ir dėl to, kad trietieji asmenys, norėdami investuoti į bendrovę, galėtų pasirinkti, įvertinę kiekvienos bendrovės finansinę padėtį. Šiuo reikalavimu skatinamas bendrovių veiklos skaidrumas - kas iš tiesų yra labai svarbu tretiesiems asmenims ir jų teisių apsaugai. Šalių patirtis, kuriose vyrauja intensyvi akcijų rinka patvirtina, kad „informacijos atskleidimas, gali labai įtakoti bendrovės elgesį akcininkų, trečiųjų asmenų teisių atžvilgiu. Griežti reikalavimai informacijos atskleidimui gali padėti pritraukti kapitalą ir užtikrinti pasitikėjimą bendrovių grupe kapitalo rinkose. Ir atvirkščiai, silpni reikalavimai, bendrovių grupės informacijos atskleidimui ir neskaidrios veiklos praktika, gali sąlygoti neetišką elgesį ir neigiamai paveikti rinkos integralumą“⁷⁴, tokiu atveju nuostolį patirtų ne tik pati bendrovė. Ši rizika kartu priskiriama valstybei ir jos ekonomikai. Netiksliai, neaiškiai informacija ir jos pateikimas mažina investuotojų pritraukimą, kas savaime aišku, bendrovei yra ekonomiškai nenaudinga. Svarbu paminėti ir tai, kad šis reikalavimas reikalauja išaugusių kaštų. Skelbiant metines ataskaitas bendrovės patiria nemažai išlaidų, kas dar papildomai sukuria atitinkamus nepatogumus. Pateikus šiuos argumentus, galima daryti išvadą, kad šios priemonės trūkumas – itin svarbios informacijos atskleidimas šalims, kurioms ne visada, tą informaciją norima atskleisti. Tačiau privalomas finansinės informacijos pavišinimas yra itin svarbus ir bendrovės kreditorių apsaugai.

⁷³ Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 1997 m. gruodžio 4 d. sprendimas Verband deutscher Daihatsu-Händler eV prieš Daihatsu Deutschland GmbH, C-97/96, Rink., 1997.

⁷⁴ Grundmann S., European Company Law. Organization, Finance and Capital Markets. 2nd edition, 2011, p. 151.

Siekama balanso tarp to, ką norima ir tarp to, ką atskleisti yra privaloma. Pripažįstama, kad privaloma trečiųjų asmenų apsauga yra stipriai akcentuojama kontinentinės Europos jurisdikcijoje, Japonijoje ir Jungtinėje Karalystėje. Tuo tarpu Amerikoje, trečiųjų asmenų apsaugos mechanizmas vis dar nėra taip plačiai akcentuojamas⁷⁵. Tą galima matyti ir iš to, kiek teisinių priemonių – direktyvų - yra Europos Sąjungoje, kad bendrovių teisė, nors ir neturėdama vieno kodifikuoto teisės akto, būtų sustyguota ir visi mechanizmai veiktų sklandžiai, įskaitant ir trečiųjų asmenų apsaugą.

Aktualu aptarti ir direktyvos nuostatų egzistavimą Lietuvos teisinėje sistemoje. Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas nurodo, kad visi duomenys, apie Lietuvoje veikiančias akcines bendroves turi būti prieinami tretiesiems asmenims. Duomenis apie juridinius asmenis, kurie savo veiklą vykdo Lietuvoje yra kaupiami ir sisteminami juridinių asmenų registre. Šio registro paskirtis yra registruoti, įrašyti, rinkti, kaupti, apdoroti, sisteminti, saugoti ir teikti duomenis, bei informaciją ir dokumentus apie registro objektus.⁷⁶ Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas 2.66 straipsnyje reglamentuoja, kokie duomenys turi būti skelbiami viešai:

- 1) Juridinio asmens pavadinimas;
- 2) Juridinio asmens teisinė forma;
- 3) Juridinio asmens kodas;
- 4) Buveinė (adresas) ir kiti duomenys, tokie kaip valdymo organų nariai, juridinio asmens filialai, atstovybės, pasibaigimas ir t. t.

Labai svarbu užtikrinti, kad besikeičiantys juridinių asmenų duomenys būtų fiksuojami. Tuo siekiama apsaugoti akcininkų ir suinteresuotų (trečiųjų) asmenų interesus. Komentuojamas straipsnis (2.66) atitinka Pirmąją Tarybos direktyvą. Juridinių asmenų registro paskirtis ir kaupiami duomenys turi atitikti CK 2.44 straipsnio pirmąją dalį. Būtent šio straipsnio tikslas yra numatyti minimalią informaciją apie juridinį asmenį, kuri turi būti atskleista visiems, turintiems su juo santykį. Šiame straipsnyje pakartotas direktyvos EB 68/151/EEB 4 - as straipsnis⁷⁷.

⁷⁵ Kraakman R. H., Armor J. Ir kt. *The Anatomy of Corporate Law: A Comparative and Functional Approach*. Second edition. Oxford University press, 2009, p. 311.

⁷⁶ Nutarimas dėl juridinių asmenų registro nuostatų patvirtinimo, Valstybės žinios, 2003, Nr. 1292, Vilnius.

⁷⁷ Bartkus G., Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Antroji knyga. Asmenys. Vilnius: Justitia, 2002, p. 143.

Išanalizavus pirmuosius direktyvos straipsnius galima daryti apibendrinimą, apie tai, ko siekiama numatant informacijos atskleidimo principą trečiųjų asmenų interesų apsaugai. Atskleidžiant visą privalomą informaciją norima, kad tretieji asmenys, norėdami dalyvauti bendrovės veikloje, nesijaustų kaip pašaliniai asmenys. Nors jie ir neturi tokių teisių kaip akcininkai ar valdymo organai, tačiau direktyva suteikia jiems galimybę tam tikra prasme dalyvauti bendrovės veikloje. Siekiama įgyvendinti pagrindinį direktyvos tikslą „nustatyti bendrovių informacijos ir duomenų bei dokumentų atskleidimo tvarką siekiant apriboti dėl skirtingų valstybių narių teisės normų kylančią riziką trečiųjų asmenų teisių apsaugai“. Detalizuojami atvejai, kaip ir kokią informaciją bendrovės turi atskleisti. Šiomis nuostatomis norima apsaugoti trečiųjų šalių interesus, kad šie nebūtų pažeisti. Taip pat siekiama sumažinti kylančius interesų konfliktus dėl netinkamos informacijos pateikimo. Ir nors direktyvos nuostatos yra imperatyvios, tačiau pati direktyva suteikia valstybėms narėms ir jų bendrovėms tam tikrą pasirinkimo laisvę. Informacijos atskleidimo būdus kiekviena bendrovė gali pasirinkti sau tinkamus (gali būti elektronis, popierinis variantas ar kt.). Nėra įpareigojimų, kurie dar labiau apsunkintų bendrovių veiklą. Visgi reikia nepamiršti, kad direktyva siekiama ne apsunkinti, o supaprastinti pačią bendrovių veiklą, taikant joms vienodus, pagrįstus reikalavimus, kartu siekiant apsaugoti ir trečiųjų šalių interesus. Ekonominio Bendradarbiavimo ir Plėtros Organizacijos (EBPO)⁷⁸ principuose, kurie yra papildoma teisinė priemonė, valstybės narės skatinamos ir raginamos užtikrinti visų suinteresuotųjų (trečiųjų) asmenų apsaugą. Tuo tikslu didėja pagrindinių bendrovės valdymo organų atsakomybė. Atsakomybė numatoma pačiai bendrovei, akcininkams ir kartu trečiosioms šalims. Toks požiūris ir tai, kad vis labiau linkstama prie šios nuostatos, iš tiesų yra sveikintinas, nes bendrovė turi jausti atsakomybę ne tik, prieš jų manymu, svarbiausius asmenis, bet kartu ir prieš trečiuosius asmenis.

Žvelgiant visuomeniniu požiūriu, informacijos atskleidimas, tam tikra prasme, atlieka šviečiamąjį pobūdį. Tretieji asmenys susipažįsta su bendrovių veikla, tai skatina jų sąmoningumą sprendžiant, kokius santykius norima palaikyti su konkrečia bendrove. Tuo pačiu tai gerina bendrovių santykius su visuomene. Informacijos atskleidimas nėra lengvas

⁷⁸ 1961 m. po II pasaulinio karo įkurta organizacija vienijanti labiausiai išsivysčiusias pasaulio šalis (angl. OECD – *Organisation for Economic Co-operation and Development*, prieš tai buvo angl. OEEC). EBPO – tai forumas, kuriame valstybių narių ekspertai diskutuoja, dalijasi patirtimi bei plėtoja naujas ekonominės bei socialinės politikos gaires, kurios vėliau perkeliamos į praktinį gyvenimą. Šiuo metu EBPO priklauso 34 valstybės tarp kurių ir Lietuva.

procesas, reikalaujantis nemažai kaštų, tačiau tai yra neatsiejamas dalykas, norint teisingai kurti savo įvaizdį visuomenėje, ir tuo pačiu laikytis teisės aktais numatytų reikalavimų. Šiandieninėje visuomenėje „informacijos atskleidimas yra viena efektyviausių bendrovių teisės įgyvendinimo priemonių, užtikrinanti bendrovių valdymo skaidrumą, sukurianti galimybes tretiesiems asmenims vertinti bendrovės valdymo sistemą ir galinti pakeisti imperatyvias įstatymų normas“⁷⁹.

Pirmoji problema, kuri buvo iškelta kaip neabejotinai svarbi ir reikšminga, kad informacijos gavimas būtų pagerintas, kartu su direktyvos išleidimu ir jos atnaujinimais buvo išsamiai reglamentuota ir išaiškinta. Pirmiausia, direktyva apibendrina, kodėl informaciją reikia pateikti ir kam tai galėtų būti aktualu. Taip pat akcentuojamas tokio reikalavimo pobūdis. Nesiekama trikdyti bendrovių veiklos, kuriant joms papildomus reikalavimus, tačiau, priešingai, siekiama jų veiklą suderinti, kad visoje Europoje informacijos atskleidimo principo mechanizmas veiktų sklandžiai.

Visgi praktikoje dažnai nepavyksta išvengti situacijų, kai informacija nepaskelbiama ar paskelbiama netinkamai. Nuo to nukentėję tretieji asmenys kreipiasi į atitinkamas institucijas, kad jų teisės būtų apsaugotos. Baigiamajame darbe toliau aktualu aptarti tokius atvejus, kurie kyla, jei bendrovės nesilaiko informacijos viešumo reikalavimų.

2.3. Reikalavimo dėl bendrovių informacijos viešumo ir dokumentų atskleidimo nesilaikymo pasekmės

Toliau nagrinėjant Pirmosios direktyvos straipsnius, labai svarbu išsiaiškinti, kokios pasekmės kyla valstybių narėms ir jų bendrovėms, jei šios nesilaiko direktyvos nuostatų ir netinkamai atskleidžia visą reikalingą informaciją. Apie tai kalbama 6 – ajame staraipsnyje, kuris teigia, kad kiekviena valstybė turi pritaikyti nuobaudas už Pirmosios direktyvos teisės normų nesilaikymą – konkrečiai kalbama apie netinkamą informacijos atskleidimą. Pagal straipsnio nuostatą turėtų būti baudžiamos tos bendrovės, kurios nenurodo ir neatskleidžia apskaitos dokumentų ir komerciniuose dokumentuose nenurodomų privalomų duomenų. Tačiau ši direktyvos nuostata laikoma kaip nereiškianti jokio konkretaus harmonizavimo, dėl to, kad nenurodoma, kokias sankcijas valstybės turėtų skirti ar už kokį veiklos pobūdį iš viso

⁷⁹ Europos sąjungos teisės aktų įgyvendinimas Lietuvos civilinėje teisėje. Vilnius, 2005, p. 35.

būtų galima bausti. Straipsnio formuluotė tik bendrais kriterijais nurodo, kad turi būti baudžiama. Tačiau, kai norima išsiaiškinti, kaip turi atsakyti tos bendrovės, kurios nesilaiko direktyvos nuostatų, susiduriama su tam tikrais nepatogumais. Išaiškinimą apie šią direktyvos nuostatą yra pateikęs Europos Teisingumo Teismas savo praktikoje. Sprendimo Berlusconi ir kt.⁸⁰ ETT nusprendė, kad valstybės narės negali remtis vien Pirmosios direktyvos nuostatomis, nes jos savaime neturi jokie baudžiamąjį poveikio. Prienama prie tos pačios išvados, kad ši direktyvos nuostata nereiškia konkretaus harmonizavimo. Italijos atveju reikėjo remtis vietiniais baudžiamaisiais įstatymais, kurie sukonkretino, kokia bausmė turi būti skiriama už netinkamą informacijos atskleidimą. „<...> Valstybės narės valdžios institucijos kaltinamųjų atžvilgiu negali remtis vien Pirmąja bendrovių direktyva, nes direktyva pati savaime, be ją įgyvendinančio valstybės narės įstatymo, negali nustatyti arba sugriežtinti kaltinamųjų baudžiamosios atsakomybės“⁸¹. Įvertinama, kad pati direktyvos nuostata neturi imperatyvaus požymio. Kiekviena valstybė pati sprendžia, kokiais kriterijais vadovaudamasi skiria nuobaudas.

Taip pat jau minėtoje byloje *Verband deutscher Daihatsu-Händler eV prieš Daihatsu Deutschland GmbH* bausmė už bendrovės GmbH ataskaitų nepaskelbimą buvo bauda, kuri galėjo būti skiriama tiksliai pagal bendrovės akcininko arba kreditoriaus, taip pat centrinės darbuotojų tarybos arba bendrovės darbuotojų tarybos pareiškimą.⁸² Bendrijos teisė įpareigoja valstybes nars atlyginti nuostolius ir žalą, jei asmenys ją patyrė dėl to, kad valstybė neįgyvendino direktyvos arba tai padarė netinkamu būdu. Byloje buvo konstatuota, kad „Pirmosios direktyvos 6 - asis straipsnis turi būti suprantamas kaip draudžiantis valstybei narei priimti tokius teisės aktus, kuriais bedrovės kreditoriams būtų draudžiama bendrovės darbų tarybai teisė paskirti baudą, kuri leidžiama toje valstybėje narėje, dėl bendrovės įsipareigojimų nevykdymo atskleisti metines ataskaitas, kaip nurodyta Pirmojoje direktyvoje. Buvo pripažinta, kad Vokietijos teisės aktai netinkamai įgyvendina Pirmosios direktyvos nuostatą ir už tai reikia numatyti atitinkamas sankcijas. Sankcijų nebuvimas negali būti pateisinamas jokiais kriterijais“.

⁸⁰ Europos Sąjungos Teisingumo Teismas 2006 m. gegužės 4 d. nutartis Michel Mulliez ir kt. bei Giuseppe Momblano, Alessandro Nizza ir Giacomo Pizzi, Fabrizio Barra, Adelio Aggio ir kiti, sujungtos bylos C-23/03, C-52/03, C-133/03, C-337/03 ir C-473/03, Rink., 2006, p. I-03923.

⁸¹ Ten pat.

⁸² Edwards V. Europos Sąjungos bendrovių teisė. Vilnius: Eugrimas, 2002, p. 42.

Lietuvos teisinėje sistemoje yra įvardijama, kad kitiems asmenims, patyrus nuostolių dėl netinkamai paskelbtų juridinio asmens duomenų atlyginama žala įstatymų nustatyta tvarka. Žala kyla pagal bendrąją civilinę atsakomybę (CK 6.263 straipsnis). Nors būtina pabrėžti ir tai, kad Lietuvoje bendrovės atsakomybės tretiesiems asmenims klausimas sureguliuotas tik iš dalies. Trečiųjų asmenų ir kreditorių teisė ginčyti bendrovės valdymo organų sprendimus, prieštaraujančius imperatyvioms įstatymų normoms, bendrovės steigimo dokumentams bei protingumo, ar sąžiningumo principams numatyta CK 2.83 str. 3 d. ir Akcinių bendrovių įstatymo⁸³ 19 str. 10 d. Nors įstatymas tiesiogiai ir nenumato trečiųjų asmenų teisės išsireikalauti valdymo organų narių atsakomybės už žalą, atsiradusią dėl jų neteisėtų veiksmų, arba analogišku pagrindu pateikti ieškinį bendrovės vardu, tačiau visgi nepaisant to, Lietuvos Aukščiausiasis teismas civilinėje byloje AB „Turto bankas“ v. T. A., O. M. ir V. C.⁸⁴ yra pažymėjęs, kad „vadovo civilinė atsakomybė gali atsirasti tiek įmonei, kai jis veikia priešingai jos interesams, tiek ir tretiesiems asmenims, kai įmonės vadovas pažeidžia apribojimus, nustatančius tam tikras trečiųjų asmenų apsaugos garantijas. Remiantis tuo, juridinio asmens vadovas, vykdydamas savo funkcijas ir atlikdamas veiksmus, <...> pripažintus nusikalstamais, lėmusiais juridinio asmens negalėjimą įvykdyti prisiimtus įsipareigojimus tretiesiems asmenims, privalo atsakyti jiems pagal juridinio asmens prievoles savo turtu (CK 6.263 str. 1 d.).“

Įvertinus pateiktą medžiagą, galima teigti, kad ES valstybėse narėse trečiųjų asmenų apsaugos klausimas reglamentuotas suteikiant jiems teisę reikalauti tiesioginės vadovų atsakomybės dėl netinkamo savo pareigų įvykdymo, tai kartu apima ir informacijos nepaskelbimą ar netinkamą jos paskelbimą. Aktualu aptarti ir netiesioginio ieškinio (angl. derivative suit) institutą⁸⁵. Tai ieškinys, kuriuo savo teises gali apginti akcininkai, pareikšdami ieškinį pačiai bendrovei. Tačiau kartu su šiuo ieškiniu savo interesus gali ginti ir tretieji asmenys. Suteikiama dar viena apsauga nuo bendrovės neteisėtų veiksmų apsiginti asmenims, kurie mano, kad jų teisės buvo pažeistos. Be abejo, vengiant piktnaudžiavimo netiesioginiu ieškiniu, numatomi tam tikri apribojimai: pavyzdžiui, Amerikoje iš anksto nustatoma ginčo nagrinėjimas neteisminiu keliu – užstatas. Taigi, teisės doktrinoje įtvirtinamas dvejetainis

⁸³ LR Akcinių bendrovių įstatymas, Valstybės žinios, 2000, Nr. 64-1914.

⁸⁴ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis civilinėje byloje AB „Turto bankas“ v. T.A., O.M. ir V.C.“, Nr. 3K-3-298/2006.

⁸⁵ Adomavičiūtė G., Netiesioginis ieškinys, kai skolininkas nenori įgyvendinti savo teisių. Juristas, 2009, Nr. 12.

trečiųjų asmenų apsaugos mechanizmas, kuris leidžia apsiginti nuo neteisėtų pačios bendrovės, ar jos valdymo organų, veiksmų. Ir visgi, nors Pirmosios direktyvos tikslas ir yra apsaugoti sąžiningus trečiuosius asmenis, kurie nukenčia, jei bendrovės nepaskelbia visos reikiamos informacijos, tačiau trečiosios šalys taip pat negali būti nesąžiningos ir jei bendrovė įrodo, kad duomenys buvo paskelbti tinkamai ir tretieji asmenys apie juos turėjo žinoti, tuomet bendrovė tokiais dokumentais remtis gali (Pirmosios direktyvos 3 str. 5 d.).

Pateikiant praktinius pavyzdžius siekiama įsigilinti ir akcentuoti, kokius padarinius sukelia teisės normų nesilaikymas. Direktyvos nuostatos pačios savaime neturi baudžiamojo poveikio. Jos nukreipia į nacionalinius teisės aktus, kurių pagalba valstybės narės sprendžia, kokių priemonių turėtų imtis, kai bendrovės nesilaiko numatytų informacijos atskleidimo reikalavimo.

2.4. Vienuoliktosios bendrovių teisės direktyvos reikšmė tretiesiems asmenims

Vienuoliktosios bendrovių teisės direktyvos⁸⁶ išleidimu buvo siekiama patobulinti informacijos atskleidimo principą. Buvo akcentuojamos ne pačios bendrovės, o jų įsteigti filialai. Ypač aktuali problema buvo tai, kad šalims labai pasunkėja informacijos gavimas, kai siekiama gauti informaciją apie kitose valstybėse narėse veikiančius bendrovių filialus. Buvo siekta užpildyti spragą, egzistavusią trečiųjų šalių interesų apsaugos sistemoje, įtvirtinant privalomus reikalavimus dėl tam tikros, su bendrovėmis susijusios, informacijos pateikimo⁸⁷. Didėjantis informacijos poreikis skatino valstybes nars imtis atitinkamų veiksmų ir sureguliuoti tai, ko nereglementavo Pirmoji bendrovių teisės direktyva.

Pagrindinis Vienuoliktosios direktyvos tikslas – „užtikrinti, kad visas bendroves, filialus ar ūkinės veiklos vykdytojų grupuotes būtų galima aiškiai ir greitai atpažinti ir kad kiekvienas pokytis būtų nedelsiant užregistruotas bei apie jį būtų informuojama“⁸⁸. Vėlgi, galima kelti klausimą, kam iš tiesų to reikia, jei informacijos atskleidimo principas ir jo svarba buvo akcentuojama kartu su Pirmąja direktyva. Spraga, atsiradusi dėl informacijos teikimo, buvo

⁸⁶ 1989 m. gruodžio 21 d. Vienuoliktoji Tarybos direktyva 89/666/EEB dėl atskleidimo reikalavimų filialams, įsteigtiems valstybėse narėse tam tikrų tipų bendrovių, kurioms taikomi kitos valstybės įstatymai.

⁸⁷ Edwards V. Europos Sąjungos bendrovių teisė. Vilnius: Eugrimas, 2002, p. 216.

⁸⁸ Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos, kuria iš dalies keičiamos direktyvų 89/666/EEB, 2005/56/EB ir 2009/101/EB nuostatos dėl centrinių, komercinių ir bendrovių registrų sąveikos COM(2011) 79 galutinis – 2011/0038 (COD), 2011/C 248/20.

tai, kad bendrovei įsteigus filialą jis neprivalo teikti informacijos. Šiam reikalavimui paklusti turėtų tik pati bendrovė. Pabrėžiama ir tai, kad kai kurios valstybės pačios nustatė, kokie apribojimai turėtų būti taikomi bendrovių filialams. Problema ta, kad daug valstybių, atitinkamai daug ir teisės aktų. Todėl reikėjo vieningo reguliavimo visos Bendrijos mastu.

Vienuoliktoji Bendrovių teisės direktyva 89/666/EEB buvo priimta siekiant dar labiau pagerinti trečiųjų asmenų interesų apsaugos sistemą: buvo nustatyti reikalavimai atskleidžiant tam tikrą informaciją apie bendrovę, kuri yra įsteigusi filialą kitoje valstybėje narėje t.y. vietoje, kuri nesutampa su bendrovės registracijos vieta. Tretieji asmenys, taip pat ir akcininkai, neretai turi santykių ne su pačiomis bendrovėmis, o būtent su jų filialais. Filialai gali veikti neapibrėžiant konkrečios jų veikimo srities. Kad viso to būtų išvengta, o ypač informacijos apie filialus ar tam tikrą jų veiklą, slėpimo, atsirado Vienuoliktoji direktyva. Ji nustato informacijos, duomenų ir dokumentų atskleidimo reikalavimus tiek bendrovių iš valstybių narių, tiek kitų valstybių filialams. Dar vienas svarbus aspektas, kuris buvo pastebėtas derinant direktyvos nuostatas, tai laiku neatnaujinamos informacijos trūkumas. Dažnai bendrovės centriniuose registruose neatnaujina svarbios ir aktualios informacijos o tai „gali turėti pavojingų pasekmių, visų pirma tuomet, kai filialo registruui nepranešama apie įmonės likvidavimą ir dėl to registras trečiosioms šalims pateikia klaidinančią informaciją. Todėl filialo verslo registro tvarkytojas turėtų būti reguliariai ir automatiškai informuojamas apie svarbesnius įmonės statuso pokyčius. Taip būtų galima sumažinti dokumentų teikimo prievoles ir taip sumažinti įmonių administracinę našą“⁸⁹. Ši direktyva buvo būtina dėl to, kad bendrovės filialai neperžengtų savo kompetencijų ribų, nes jie neprivalo paklusti informacijos atskleidimo reikalavimams. Dėl minėtų priežasčių informacija apie bendrovę gali būti sunkiai arba visai neprieinama tretiesiems asmenims, palaikantiems ryšius su ja per filialą.

Negalima nepaminėti ir to, kad kartais nacionalinės teisės normos, kuriomis siekiama įgyvendinti ES teisės aktus, sukuria papildomas sąlygas, kurias galima įvardinti perteklinėmis, nes jos apsunkina pačių bendrovių veiklą. Byloje *Kamer van Koophandel en Fabrieken voor Amsterdam prieš Inspire Art Ltd*⁹⁰ bendrovė Inspire Art Ltd buvo įsteigta pagal Didžiosios Britanijos teisę ir turėjo joje savo registruotą buveinę, tačiau reali veikla šioje šalyje vykdoma

⁸⁹ Žalioji knyga. Verslo registrų saveika. Europos Bendrijų Komisija, Briuselis, 2009.11.4 KOM(2009) 614 galutinis.

⁹⁰ Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 2003 m. rugsėjo 30 d. sprendimas *Kamer van Koophandel en Fabrieken voor Amsterdam prieš Inspire Art Ltd* Nr. C-167/01, Rink., 2003, p. I-10155.

nebuvo. Bendrovė Nyderlanduose įsteigė savo filialą, čia norėdama vykdyti pagrindinę savo veiklą. Nors Nyderlandų teisėje yra pripažįstama bendrovės įsteigimo vietos teorija, tačiau pagal Nyderlandų teisę užsienio bendrovės filialui buvo keliami papildomi informacijos, kuri turi būti išviešinta, reikalavimai, tiksliau, Nyderlandų įmonių registre bendrovės filialas turėjo būti įtrauktas su žyma, jog tai yra formaliai užsienio bendrovė (kilmės valstybėje nevykdanti realios veiklos), ir tokią žymą naudoti santykiuose su trečiaisiais asmenimis⁹¹. Nyderlandų teisė numato papildomus reikalavimus, kuriuos filialai turi pateikti tretiesiems asmenims. ETT konstatavo, kad „1989 m. gruodžio 21 d. Vienuoliktosios Tarybos direktyvos 89/666/EEB36 nuostatų, kokia informacija apie bendrovės filialą turi būti išviešinta, pilnai pakanka ir papildomų reikalavimų nustatymas yra perteklinis“⁹². Vėl akcentuojama, kad nesiekama apsinkinti bendrovių ar jų filialų veiklos.

Svarbu paminėti, kad Vienuoliktąją bendrovių teisės direktyva, be kita ko, buvo siekiama nustatyti ir apibrėžti reikalavimus dėl informacijos apie filialus pateikimo bei suvienodinti jau egzistavusias skirtingas teisės normas visose valstybėse narėse, taip palengvinant tiek steigimosi teisės įgyvendinimą, tiek stiprinant trečiųjų asmenų interesų apsaugą. Pareiga pateikti informaciją apie filialą iš esmės apsiriboja informacija, kurią bendrovė, įsteigusi filialą, privalo pateikti savo registravimo vietos valstybės registru, tačiau svarbu yra tai, kad valstybėje, kurioje įsteigtas bendrovės filialas, turi būti prieinama ir informacija apie atstovavimo bendrovei įgaliojimus, apie bendrovės statusą, jai taikomas bankroto procedūras ir panašiai⁹³. Verta paminėti, kad Vienuoliktoji bendrovių teisės direktyva taikoma ir bendrovių, kurių veiklą reglamentuoja ne valstybių narių teisė, filialams. Kartu su šia direktyva siekiama ne tik palengvinti galimybes gauti informaciją apie bendroves kitose valstybėse, tačiau kartu „didėja bendrosios rinkos skaidrumas, užtikrinama geresnė akcininkų ir trečiųjų šalių apsauga ir padedama atkurti pasitikėjimą rinkose“⁹⁴. Ši direktyva prisideda jau prie Pirmojoje direktyvoje išreikšto siekio dėl veiklos skaidrumo ir informacijos gavimo pagerinimo.

⁹¹ Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 2003 m. rugsėjo 30 d. sprendimas Kamer van Koophandel en Fabrieken voor Amsterdam prieš Inspire Art Ltd Nr. C-167/01, Rink., 2003, p. I-10155.

⁹² Ten pat.

⁹³ Edwards V. Europos Sąjungos bendrovių teisė. Vilnius: Eugrimas, 2002, p. 216.

⁹⁴ Žalioji knyga. Verslo registrų saveika. Europos Bendrijų Komisija, Briuselis, 2009.11.4 KOM(2009) 614 galutinis.

3. BENDROVĖS PRISIIMTŲ ĮSIPAREIGOJIMŲ GALIOJIMAS SANTYKIUOSE SU TREČIAISIAIS ASMENIMIS

3.1. Trečiųjų asmenų teisių apsauga iki bendrovės įsteigimo sudarytuose sandoriuose ir bendrovės negaliojimo reikšmė tretiesiems asmenims

Juridinio asmens steigimo procedūra dažniausiai trunka tam tikrą laiką, tačiau šis terminas negali būti ilgesnis nei šeši mėnesiai nuo steigimo dokumentų sudarymo. „Kad įgytų teisnumą ir veiksnumą, juridinis asmuo turi būti įregistruotas ir sudaryti jo valdymo organai, tačiau gali susiklostyti situacija, kai dar neįregistravus juridinio asmens yra naudinga, o kartais ir įstatymų nustatytais atvejais būtina, sudaryti sandorius juridinio asmens interesais“⁹⁵. Steigiamo juridinio asmens vardu ir atstovaujant interesus, steigėjai gali sudaryti sandorius patys veikdami kaip sutarties šalis arba ja gali būti trečiasis asmuo. Iš to išplaukia išvada, kad sandoriai galimi, tačiau kiekvienos bendrovės, kuri sudarinėja sandorius iki jos veiklos pradžios, steigimo sutartyje turi būti nurodyta sandorių steigiamos bendrovės vardu sudarymo ir jų tvirtinimo tvarka, kad ateityje būtų išvengta ginčų dėl to, kad bendrovė sudarė sandorį, kurio iš tikrųjų sudaryti negalėjo. Taip pat bendrovės steigimo dokumentai turi numatyti kitus jiems taikomus reikalavimus⁹⁶. Savaiame suprantamas dalykas, kad kai trečiasis asmuo sudaro sandorį su bendrove, jis tikisi, kad sandoris atneš atitinkamą pridėtinę vertę ir tenkins tuos jo interesus, dėl kurių pirmiausia, sandoris ir įvyko.

Žvelgiant iš civilinės teisės pusės, Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 1.78 str. 5 dalis nurodo, kad reikalavimą dėl niekinio sandorio teisinių pasekmių taikymo gali pareikšti bet kuris suinteresuotas asmuo. Tuo tarpu sandoris gali būti pripažįstamas nugincijamu tik kreipiantis apibrėžtam subjektų ratui. Pažeidžiami skirtingi interesai niekinių bei nugincijamų sandorių atveju, todėl reglamentavimas ir skiriasi. Pažymėtina ir tai, kad neteisėtai sudaromas sandoris gali pažeisti ne tik šalių, bet kartu ir trečiųjų asmenų teises⁹⁷.

⁹⁵ Lietuvos Respublikos Akcinių bendrovių įstatymo 8 str. įtvirtintas akcijų pasirašymo sutarčių sudarymas iki įregistruojant juridinį asmenį.

⁹⁶ Kiekviena valstybė numato, kokie reikalavimai keliami bendrovių steigimo aktams. Lietuvoje šie reikalavimai nustatyti Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatymo 7 str.

⁹⁷ Dambrauskaitė A. Sandorių negaliojimo teisinės pasekmės: monografija. Vilnius: Justitia, 2009, p. 78.

Tuo tarpu bendrovių teisėje svarbu pabrėžti tai, kad „tretiesiems asmenims turi būti užtikrintas pasitikėjimas tuo, kas jiems sakoma, garantuojant, kad jei jie palaiko santykius su vienu ar daugiau asmenų, laikančių save teisėtai įmonės atstovais, su tokiu asmeniu ar asmenimis sudaryta sutartis įpareigos pačią įmonę“⁹⁸. Trečiųjų asmenų apsauga turėtų būti užtikrinta priimant nuostatas, kiek įmanoma ribojančias pagrindus, kuriais remiantis bendrovės vardu prisiimti įsipareigojimai negalioja⁹⁹. Pirmojoje direktyvoje įtvirtinta, kad jeigu iki tol, kol steigama bendrovė įgijo juridinio asmens teises, jos vardu buvo atlikti veiksmai, o bendrovė neprisiima iš tokių veiksmų kilusių įsipareigojimų, už juos be apribojimų solidariai yra atsakingi veikę asmenys, išskyrus atvejus, kai susitarta kitaip¹⁰⁰. Aptariamąsias nuostatas pagrindinis tikslas yra užtikrinti trečiųjų asmenų apsaugą garantuojant, kad jie turėtų atitinkamas teises santykiuose su tais, kurie veikė tariamos bendrovės vardu. ETT *Ubbink Isolatie van Dak-en Wandtechnik* byloje¹⁰¹, kurioje ginčas kilo dėl sandorių, sudarytų steigiamos bendrovės vardu, trumpai aptariamas 7-asis direktyvos straipsnis ir pasisakoma, kad veiksmai, pagal taikytiną nacionalinę teisę yra laikomi atliktais steigiamos bendrovės vardu ir nacionalinės teisės nuostatose turi būti įtvirtinta, kad tuos veiksmus atliekantys asmenys yra solidariai atsakingi. Teismas pripažino, kad direktyvoje įtvirtintos taisyklės dėl bendrovės įsteigimo negaliojimo netaikomos, jeigu veiksmai buvo atlikti bendrovės vardu, kurios egzistavimo valstybinis registras nebuvo patvirtinęs, kadangi nebuvo galutinai atlikti nacionalinės teisės reikalaujami bendrovės įsteigimo formalumai.

Taip pat neturėtų būti pamirštas ir kitas svarbus direktyvos siekis - uždrausti netinkamą bendrovių steigimą. Bendrovė gali būti pripažinta kaip netinkamai įsteigta ir dėl to jos veikimas gali būti pripažįstamas niekiniu nuo pat pradžios. Preambulėje išreikštas tikslas, kuriuo norima, kad trečiosios šalys būtų apsaugotos, apima ir bendrovės negaliojimą. Negaliojimas ir negaliojimo paskelbimo įsigaliojimas turi grįžtamąją galią. Taip pat nustatomas trumpas laikotarpis per kurį šalys gali užginčyti tokį paskelbimą. Pastebėtina, kad direktyvos straipsnio ir jo nuostatų taikymas, skelbiantis apie bendrovės negaliojimą, nėra dažnas dalykas, nes praktikoje retai susiduriama su tokiu atveju, kai bendrovė pripažįstama negaliojančia.

⁹⁸ Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 1974 m. lapkričio 12 d. sprendimas *Friedrich Haaga GmbH*, C 32-74, 1974.

⁹⁹ Žr. 9 Direktyvos preambulės punktą.

¹⁰⁰ Pirmosios Tarybos direktyvos 7 str.

¹⁰¹ Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 1988 m. rugsėjo 20 d. sprendimas *Ubbink Isolatie van Dak-en Wandtechnik*, C 136/87, 1988.

Kiekvienoje valstybėje narėje bendrovės įsteigimas turi būti griežtai kontroliuojamas ir apibrėžtais įstatymais. Pažymėtina, kad šį tikslą pabrėžia ir direktyva. Su tuo galima sutikti, nes tik aiškiai ir konkrečiai įvardijamos įstatymo nuostatos gali užtikrinti, kad bendrovės steigimas bus teisėtas.

Kalbant apie negaliojimo pagrindus¹⁰², norima pabrėžti ir tai, kad jie turi būti aiškinami siaurai, t.y. negalima numatyti kitų negaliojimo pagrindų, nei tų, kurie įvardinti direktyvoje. Svarbus aspektas, kad bendrovę pripažinti negaliojančia gali tik teismas. Niekas kitas negali paneigti, kad bendrovė veikia teisėtai. Tretieji asmenys palaikydami santykius su bendrove, pagrįstai tikisi, kad jos veikla yra teisėta ir pagrįsta įstatymais. Todėl tai, kad ji yra neteisėtai įsteigta, gali paskelbti tik teismas, suprantama kaip logiška ir paaiškinama¹⁰³. Kiekvienas negaliojimo pagrindas interpretuojamas griežtai.

Vienoje iš ETT bylų¹⁰⁴, teismas pateikė išaiškinimą, kaip turi būti suprantamas bendrovės negaliojimas. Bendrovės steigimas yra gana sudėtingas procesas, todėl „nuostatos, reguliuojančios bendrovių negaliojimą pagal Pirmosios direktyvos apibrėžtus straipsnius yra taikomos tik tada, kai trečiosios šalys buvo įtikintos pateiktos informacijos, kad pagal šios direktyvos sampratą bendrovė egzistuoja“. Bendrovės veikla ir jos valdymas yra sudėtingas procesas. Tiems, kas valdo bendrovę iš tiesų kyla nemažai teisinių pareigų ir atsakomybių norint, kad bendrovė klestėtų ir prisiimti įsipareigojimai būtų vykdomi. Kitu atveju „nesugebėjimas tinkamai vykdyti prisiimtų įsipareigojimų ne tik užkerta kelią bendrovės ir tuo pačiu akcininkų pelno didėjimui, tačiau gali sąlygoti netgi bendrovės bankrotą“¹⁰⁵. Galima daryti išvadą, kad nuo to kenčia ne vien tik bendrovės vadovai, tačiau tai liečia ir kitus su bendrove susijusius asmenis, tokius kaip, darbuotojai, akcininkai, taip pat tretieji asmenys bei kt. Dėl šios priežasties bendrovę valdantys asmenys privalo tiksliai žinoti, kokia atsakomybė juos saisto, ir turėti daug praktinių ir teorinių žinių apie bendrovės valdymą.

Direktyva nusakoma esmė, kad bendrovės negaliojimas, kaip ir jos likvidavimas, reiškia, kad ji savo veiklą baigia, tačiau negaliojimas pats savaime neturi įtakos bendrovės ar jos atžvilgių prisiimtų įsipareigojimų galiojimui. Nacionalinėje teisėje gali būti nustatytos negaliojimo pasekmės bendrovės narių santykiams, neapmokėtų ar dalinai apmokėtų akcijų

¹⁰² Apie bendrovės negaliojimą kalbama Pirmosios direktyvos 10 – 12 straipsniuose.

¹⁰³ Dine J., Koutsias M., Blecher M. *Company Law in the New Europe – The EU Acquis, Comparative Methodology and Model Law*. Edward Elgar Publishing limited, Cheltenham, UK, 2007, p. 161.

¹⁰⁴ Byla *Marleasing SA v La Comercial Internacional de Alimentación SA* Nr. C-106/89, Rink., 1990, p. I-4135.

¹⁰⁵ Greičius R., *Ko negali įmonės vadovas*. Juristas, 2004, Nr. 7 – 8, p. 40.

turėtojams išlieka prievolė sumokėti tokią nesumokėtos sumos dalį, kokią kreditoriams yra skolinga bendrovė¹⁰⁶. Bendrovės organų įvykdyti veiksmai įpareigoja bendrovę net ir tada, kai tokie veiksmai neatitinka šios bendrovės veiklos objekto¹⁰⁷.

Apibendrinant daroma išvada, kad labai svarbu jog bendrovė sudarinėdama sandorius iki jos įsteigimo laikytųsi savo steigimo dokumentuose numatytų taisyklių. Lietuvos civilinis kodeksas 2.114 straipsnyje taip pat apibrėžia atvejus, kada bendrovė gali būti pripažinta kaip neteisėtai įstaigta. Nuostatos atitinka Pirmosios Tarybos direktyvos numatytas taisykles dėl juridinio asmens pripažinimo neteisėtai įsteigtu.

Siekiami apsaugoti trečiuosius asmenis, kad bendrovių priisimti įsipareigojimai galiotų ir sukurtų geresnį tarpusavio bendradarbiavimą tarp šių šalių¹⁰⁸.

3.2. Trečiųjų asmenų teisių apsauga *ultra vires* sandoriuose

Nors juridinis asmuo yra teisės subjektas, tačiau, kad taptų teisinių santykių subjektu, konkretus asmuo ar organizacija turi pasižymėti teisiniu subjektiškumu, kurį sudaro teisnumas ir veiksnumas¹⁰⁹. Juridinio asmens teisnumas – tai galėjimas turėti subjektines teises ir pareigas, o juridinio asmens veiksnumas – galėjimas savarankiškai, savo veiksmais įgyti teises ir pareigas bei jas įgyvendinti. Juridinio asmens teisnumas atsiranda kartu su veiksnumu įregistravus juridinį asmenį, išskyrus egzistuojančius ir kitus juridinius asmenis, kurie nėra steigiami ar registruojami.

Su juridinio asmens teisnumu yra susijusi *ultra vires* doktrina. Tai doktrina, kurios galiojimas pripažįstamas ir viešojoje, ir privatinėje teisėje. Bendrovių teisėje ji įvardijama dviem aspektais. Siaurąja prasme „*ultra vires* doktrina reiškia klasikinį principą, kad juridiniai asmenys turi specialųjį teisnumą, t. y. juridinio asmens veikla yra teisėta, jeigu tokia veikla konkrečiam juridiniam asmeniui leidžia užsiimti įstatymas“¹¹⁰. Todėl specialiojo teismo

¹⁰⁶ Edwards, V. *Europos Sąjungos bendrovių teisė*. Vilnius: Eugrimas, 2002, p. 84.

¹⁰⁷ 2009 m. rugsėjo 16 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2009/101/EB dėl apsaugos priemonių, kurių valstybės narės reikalauja iš Sutarties 48 straipsnio antroje pastraipoje apibrėžtų bendrovių siekiant apsaugoti narių ir trečiųjų asmenų interesus, koordinavimo, siekiant suvienodinti tokias apsaugos priemones.

¹⁰⁸ Cahn A., Donald C. D., *Comparative Company Law – Text and Cases on the Laws Governing Corporations in Germany, the UK, and the USA*. Cambridge University Press, 2010, p. 148.

¹⁰⁹ Vaišvila A., *Teisės teorija. Antrasis, pataisytas ir papildytas leidimas*, Vilnius, Justitia, 2004, p. 409.

¹¹⁰ Smaliukas A., V. Pacenkaitė V., *Ultra vires doktrina naujajame Lietuvos Respublikos civiliniame kodekse*. Prieiga internetu: <http://www.varul.com/files/Ultra%20vires%20doktrina%20Lietuvos%20Respublikos%20civiliniame%20kodekse.pdf>.

taisyklė dažnai reikalauja, kad juridinio asmens steigimo dokumentuose būtų nurodyti šio juridinio asmens veiklos tikslai, o kartais netgi reikalaujama detaliai įvardinti, kokia konkrečiai veikla šis juridinis asmuo turi teisę užsiimti. Taigi, „klasikinė *ultra vires* doktrina skelbia, kad visi sandoriai, kurie prieštarauja juridinio asmens tikslams, yra negaliojantys ir jo neįpareigoja“¹¹¹. *Ultra vires* doktrinos samprata plačiąja prasme apima du aspektus: „visų pirma, visi sandoriai, kurie prieštarauja juridinio asmens steigimo dokumentuose nurodytiems tikslams, negalioja ir juridinio asmens neįpareigoja. Visų antra, negalioja ir tie sandoriai, kuriuos sudarė juridinio asmens valdymo organai, viršydami įstatymuose ir steigimo dokumentuose nustatytą savo kompetenciją“¹¹². Iš principo taip *ultra vires* doktriną supranta dauguma Vakarų teisės tradicijos valstybių, tačiau labiau įsigilinus galime daryti išvadą, kad daugelis valstybių *ultra vires* doktriną reglamentuoja gana skirtingai. Vis dėlto pastaraisiais dešimtmečiais pasaulinėje teisinėje praktikoje pastebima bendra tendencija, jog siekiant apsaugoti sąžiningus trečiuosius asmenis ribojami pagrindai, kuriems esant privačių juridinių asmenų vardu prisiimti įsipareigojimai yra negaliojantys¹¹³.

Skirtingas požiūris į *ultra vires* doktrinos taikymą lėmė dviejų viena kitai prieštaraujančių teorijų, kokių būdu bendrovę atstovaujantys organai gali veikti jos vardu, atsiradimas. Šiuo atveju išsiskyrė Vokietijos teorija dėl bendrovės valdymo organų ir Jungtinėje Karalystėje taikoma įgaliojimo teorija. Pastaroji grindžiama požiūriu, kad bendrovė veikia per atstovą, kurio galių apimtis, remiantis įprastu santykiu tarp įgaliotojo ir įgaliotinio, priklauso nuo įgaliotojo jam suteikto įgaliojimo (įgaliojimus apribojo įstatymas ar įgaliotojas) ir dėl to gali būti daugiau ar mažiau ribota, o trečiosioms šalims taikoma numanomo žinojimo taisyklė, pagal kurią tretieji asmenys žinojo arba turėjo žinoti apie tų įgaliojimų apimtį¹¹⁴. Taigi, kaip pastebėtina, vadovaujantis įgaliojimo teorija, trečiasis asmuo nėra ginamas jei sudarė sandorį su bendrovės atstovu, kurio įgaliojimas atlikti sandorį yra apribotas, nes apie

¹¹¹ Smaliukas A., V. Pacenkaitė V., *Ultra vires* doktrina naujajame Lietuvos Respublikos civiliniame kodekse. Prieiga internetu: <http://www.varul.com/files/Ultra%20vires%20doktrina%20Lietuvos%20Respublikos%20civiliniame%20kodekse.pdf>.

¹¹² Greenfield K., *Ultra Vires Lives! A Stakeholder Analysis of Corporate Illegality (with Notes on How Corporate Law Could Reinforce International Law Norms)* Virginia Law Review, 2001. 87 (November). p.21.

¹¹³ Smaliukas A., V. Pacenkaitė V., *Ultra vires* doktrina naujajame Lietuvos Respublikos civiliniame kodekse. Prieiga internetu: <http://www.varul.com/files/Ultra%20vires%20doktrina%20Lietuvos%20Respublikos%20civiliniame%20kodekse.pdf>.

¹¹⁴ Edwards V., *Europos Sąjungos bendrovių teisė*. Eugrimas, 2002, p. 49.

apribojamą trečiasis asmuo žinojo arba turėjo žinoti. Verta paminėti ir iki tol galiojusį įstatymą Jungtinėje Karalystėje, kuris skyrėsi nuo dabartinio reglamentavimo. Iki 1989 m. galiojusiam įmonių įstatyme buvo reglamentuojama, kad besidomintis asmuo privalo žinoti „bendrovės įstatų ir memorandumo turinį, nes tai viešas dokumentas“¹¹⁵. Ši nuostata iš esmės buvo labai nepalanki tretiesiems asmenims, nes komentuojamas straipsnis buvo aiškinamas taip, kad su bendrove sudarytas sandoris gali būti pripažintas negaliojančiu, jei šis iš esmės neatitinka bendrovės veiklos nuostatų. Tretieji asmenys, norintys turėti tam tikrų ryšių su bendrove, turėjo žinoti ir jos veiklos dokumentus. Ilgainiui ši situacija keitėsi ir Didžiosios Britanijos įmonių įstatymo (angl. *Company act*) nuostatos buvo suderintos su Pirmąja Tarybos direktyva. Dabartinis *ultra vires* doktrinos taikymas atitinka direktyvos esmę.

Pagal Vokietijos teoriją bendrovės valdymo organas yra valdyba. Jos įgaliojimus įstatymų ribose gali apriboti stebėtojų taryba, įstatai, visuotinis akcininkų susirinkimas arba jos pačios priimti sprendimai, tačiau visi šie apribojimai visiškai neturi galios santykiuose su trečiosiomis šalimis, išskyrus imperatyviai numatytus įstatymuose¹¹⁶. Taigi, pagal vokiškąją doktriną įstatyminiu bendrovės valdymo organų įgaliojimų ribojimo atveju *ultra vires* taikoma, o apribojus įgaliojimus pačios bendrovės organams – *ultra vires* taikymas ribojamas ir ginami sąžiningi tretieji asmenys. Be to, trečiasis asmuo laikomas nesąžiningu ir neginamas, tik jei jis realiai žinojo apie įgaliojimų viršijimą ir iš esmės veikė kartu su įgaliojimus viršijančiu bendrovės valdymo organo nariu (nariais)¹¹⁷.

2001 m. įsigaliojus Lietuvos Respublikos civiliniam kodeksui atsirado teisinio reguliavimo skirtumas tarp Lietuvos ir daugelio Europos valstybių - „vienas iš *ultra vires* aspektų (bendrovės valdymo organas viršijo įstatyme ar bendrovės veiklos dokumentuose nustatytą savo kompetenciją) buvo taikomas visa apimtimi. Sandoriai buvo pripažįstami negaliojančiais net ir tada, kai antroji šalis nežinojo ir netgi negalėjo žinoti, kad bendrovės vadovas veikė peržengdamas savo kompetenciją“¹¹⁸. Dabar tokio reglamentavimo jau nėra - kodekso nuostatos yra suderintos su Pirmąja Tarybos direktyva. CK 2.83 str. teigia, kad „Sandoriai,

¹¹⁵ Dabar Didžiojoje Britanijoje galioja naujas priimtas Kompanijų įstatymas (*Companies Act 2006*), prieiga internetu: http://www.imolin.org/doc/amlid/UK_Companies_Act_2006.pdf. Taip pat Anglijoje taikomos ir kai kurios 1985 m. Kompanijų įstatymo nuostatos, kurios išliko aktualios iki šių dienų.

¹¹⁶ Edwards V., Europos Sąjungos bendrovių teisė. Eugrimas, 2002, p. 49.

¹¹⁷ Smaliukas A., Pacenkaitė V., *Ultra vires* doktrina naujajame Lietuvos Respublikos civiliniame kodekse. Prieiga internetu: <http://www.varul.com/files/Ultra%20vires%20doktrina%20Lietuvos%20Respublikos%20civiliniame%20kodekse.pdf>.

¹¹⁸ Pranevičius Ž. Administracijos vadovo atsakomybė už bendrovei padarytą žalą. *Juristas*, 2004, Nr.5, p.16.

kuriuos sudarė privačiojo juridinio asmens valdymo organai pažeisdami savo kompetenciją, sukelia prievoles juridiniam asmeniui, išskyrus atvejus, kai įrodoma, jog sudarydamas sandorį trečiasis asmuo žinojo, jog sandorį sudarė šios teisės neturintis juridinio asmens valdymo organas, ar dėl aplinkybių susiklostymo negalėjo to nežinoti“. Visgi įrodyti, kad trečiasis asmuo buvo nesąžiningas yra gana sudėtinga, todėl tikėtina, kad net ir toks sudarytas sandoris bendrovei turės privalomą pobūdį. Kadangi sąžiningumas preziumuojamas, trečiojo asmens nesąžiningumą turi įrodyti asmuo, kuris ginčija sudaryto sandorio teisėtumą¹¹⁹.

Derinant įgaliojimo ir bendrovės valdymo organų teorijos nuostatas, buvo priimta Pirmosios Tarybos direktyvos 68/151/EEB nuostatos dėl *ultra vires* doktrinos panaikinimo akcinėms ir kitoms ribotos atsakomybės bendrovėms siekiant apsaugoti trečiųjų asmenų interesus, todėl toliau yra aktualu aptarti bendrovės sudarytų sandorių negaliojimą pagal direktyvos nuostatas per trečiųjų asmenų interesų apsaugos kriterijų.

Ultra vires doktrinos ribojimo taisyklės ir taikymo išimtis reglamentuoja direktyvos 9 straipsnis. Direktyvos 9 – to straipsnio 1 - oje dalyje tvirtinama, jog bendrovės organų įvykdyti veiksmai įpareigoja bendrovę net ir tada, kai tokie veiksmai nėra viena iš bendrovės veiklos sričių, išskyrus atvejus, kai tokie organai atliko veiksmus, viršydami įgaliojimus, kuriuos šiems organams suteikia ar leidžia suteikti įstatymas. Šio straipsnio nuostata yra įtvirtinta bendra taisyklė, jog *ultra vires* doktrina netaikoma, net jei sandoris prieštarauja bendrovės tikslams. *Ultra vires* leidžiama taikyti, jei trečiasis asmuo žinojo arba negalėjo nežinoti apie sandorio prieštaravimą bendrovės tikslams, kitaip tariant, jei trečiasis asmuo buvo nesąžiningas; tačiau faktinio elgesio mastą, kuris bus laikomas pakankamu nesąžiningumo įrodymu, kiekviena valstybė narė gali reglamentuoti savaip, su sąlyga, kad nebus taikoma numanomo žinojimo doktrina (t.y. bendrovės steigimo dokumentų išviešinimas nėra pakankamas trečiojo asmens nesąžiningumo įrodymas). Tai išimtis iš bendrosios normos, leidžianti ribotai remtis *ultra vires*, kurios perkėlimas į nacionalinę teisę yra ribotas. Šiame kontekste ETT *Rabobank v Minderhound*¹²⁰ byloje pažymėjo, kad „Pirmosios direktyvos tikslas buvo koordinuoti

¹¹⁹ Mikelėnas V. Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. I knyga. Bendrosios nuostatos. Justitia, Vilnius, 2001, p. 189.

¹²⁰ Europos Teisingumo Teismas, 1997 m. gruodžio mėn. 16 d. sprendimas *Rabobank v Minderhound* C-104/96. Direktorių teisės įpareigoti bendrovę 9 str. 1 dalies kontekste ETT nagrinėjo šioje byloje, susijusioje su sutarties, sudarytos tarp holdingo bendrovės HDG ir įvairių antrinių įmonių. Sutartyje, inter alia, buvo reglamentuojamas debito ir kredito balansų suvedimas ir pagal ją bendrovės turėjo būti solidariai bei subsidiariai atsakingos Rabobankui. Sudarant sutartį bendrovei Mediasafe atstovavo HDG – jos vienintelis direktorius. Nyderlandų civiliniame kodekse nustatyta, kad tuo atveju, jeigu egzistuoja interesų konfliktas tarp bendrovės ir atstovauti jai įgaliotų direktorių, teisinį dokumentą gali sudaryti tik bendrovės priežiūros direktoriai. Procese dėl sutarties

garantijas, kurių valstybės narės turi reikalauti iš ribotos atsakomybės bendrovių siekiant apsaugoti, inter alia, trečiųjų asmenų interesus“. Šiuo tikslu direktyva maksimaliai apribojo pagrindus, kuriems esant bendrovės vardu prisiimti įsipareigojimai yra negaliojantys. Tiek iš 9 straipsnio 1 dalies formuluotės, tiek iš jos prasmės akivaizdu, kad jis susijęs su įgaliojimų, kuriuos įstatymai suteikia įvairiems bendrovės organams, ribomis, tačiau juo nesiekta koordinuoti taikytinos teisės interesų konflikto tarp organo nario ir jo atstovaujamos bendrovės atveju. Be to, šis straipsnis yra susijęs su įgaliojimais, kuriuos įstatymai suteikė arba leido suteikti bendrovės organui, tačiau neliečia klausimo, ar trečioji šalis žinojo arba atitinkamomis aplinkybėmis negalėjo nežinoti apie interesų konfliktą. Taigi taisyklės, susijusios su veiksmy, kuriuos tokiais atvejais atliko bendrovės organų nariai, įpareigojančiu pobūdžiu, nepatenka į direktyvos taikymo sferą ir yra nacionalinės teisės aktų reguliavimo dalykas.

Direktyvos 9 straipsnio 2 punktas teigia, kad bendrovės organų įgaliojimų apribojimų, kuriuos nustato bendrovės įstatai arba kompetentingų organų sprendimas, negali užginčyti trečiosios šalys, net jeigu jie buvo skelbti. Kitaip tariant, šis punktas yra skirtas suderinti *ultra vires* doktrinos taikymą bendrovių sandoriams, sudarytiems jų valdymo organams viršijant savo kompetenciją. Šiuo atveju bendrovės valdymo organų kompetencijos viršijimas yra siejamas su steigimo dokumentuose ar kompetentingų organų sprendimuose nustatyty apribojimų pažeidimu.

Siekiant apsaugoti trečiuosius asmenis yra taikoma bendroji taisyklė ir toks sandoris ir kiti veiksmai įpareigos bendrovę, nebent analogiški apribojimai būtų numatyti ir įstatyme, o galimybės remtis nesąžiningų trečiųjų asmenų elgesiu nėra¹²¹. Direktyva valstybės narėms nacionalinėje teisėje leido nustatyti, kad įmonė gali nuginčyti *ultra vires* sandorį, jeigu įrodo, kad trečiasis asmuo, sudarydamas tokį sandorį, žinojo arba turėjo žinoti apie jo neatitikimą įmonės veiklos tikslams, arba tuo sandoriu nustatytą veiklą nesant viena iš įmonės veiklos sričių.

Direktyvos 9 straipsnio 3 dalimi siekiama pašalinti neaiškumus, kylančius taikant Direktyvos 9 straipsnio 2 dalies paskutinę taisyklę, kad prieš trečiuosius asmenis negali būti panaudotas bendrovės valdymo organų kompetencijos apribojimų atskleidimas. Vadovaujantis

teisėtumo Aukščiausiajam teismui kilo klausimas, ar direktyvos 9 str. leidžia bendrovei remtis minėta nuostata santykiuose su trečiąja šalimi ir ar turi reikšmės tai, kad ši trečioji šalis žinojo arba turėjo žinoti apie tokį interesų konfliktą.

¹²¹ Edwards V., Europos Sąjungos bendrovių teisė. Eugrimas, 2002, p. 53.

šia taisykle, ES valstybė narė gali numatyti, kad bendrovė turi teisę pasiremti tinkamai išviešinta kiekybinio (t.y. kai bendrovės vardu turi teisę veikti tik du ar daugiau asmenų kartu) arba vienasmenio atstovavimo taisykle prieš trečiuosius asmenis, nepaisant to, kad įstatymas numato atitinkamai vienasmenį arba kiekybinį bendrovės atstovavimą. Be to, neužtenka tokio atstovavimo fakto išviešinti pagal Direktyvos 3 straipsnio reikalavimus, nes, kaip numatyta 9 straipsnio 3 punkte, bendrovės steigimo dokumentuose nurodomas nukrypimas nuo bendrųjų įstatyminių valdymo organų kompetencijos taisyklių turi būti susijęs su generaliniu įgaliojimu. Kitaip tariant, Direktyva neleidžia numatyti nacionalinės taisyklės, kad prieš visus trečiuosius asmenis galima panaudoti ir tokį kiekybinio bendrovės atstovavimo faktą, kai kiekybinis atstovavimas numatytas tiksliai tam tikriems sandoriams. Šie ribojimai suprantami, nes iš esmės 9 straipsnio 3 dalis leidžia taikyti *ultra vires* doktriną neginant trečiųjų asmenų, nepriklausomai nuo jų sąžiningumo, nes visais atvejais, kai yra pažeidžiama tinkamai išviešinta kiekybinio arba atitinkamai, vienasmenio, atstovavimo taisyklė tokie sandoriai gali būti pripažinti negaliojančiais¹²².

2003 m. liepos 15 d. buvo priimtas Pirmosios bendrovių teisės direktyvos pakeitimas¹²³. Šiuo pakeitimu buvo įtvirtinta galimybė bendrovės duomenis ir dokumentus teikti Juridinių asmenų registrui elektroniniu būdu, bendrovės teisę teikti informaciją apie save bendrovės interneto svetainėje. Siekiant užtikrinti aiškumą ir racionalumą taikant Pirmosios bendrovių teisės direktyvos nuostatas, 2009 m. rugsėjo 16 d. priimta kodifikuota šios direktyvos redakcija 2009/101/EB. Nors naujos redakcijos direktyvoje *ultra vires* doktrinos nuostatos įtvirtintos 10 straipsnyje, tačiau jos esmė nesikeitė (pasikeitė tik straipsnio dalių formuluotės). Paminėtina ir tai, kad *ultra vires* doktriną įtvirtinanti 68/151/EB direktyva buvo perkelta ir į LR CK 1.81, 2.74, 2.83-2.85 straipsnius. Direktyva taikoma tik akcinėms ir kitoms ribotos atsakomybės bendrovėms, o LR CK *ultra vires* taikymas apribotas visiems privatiems juridiniams asmenims, siekiant suteikti didesnę sąžiningų trečiųjų asmenų apsaugą ne tik su akcinės ar uždarnosios akcinės bendrovės, bet ir su kitų teisinių formų juridiniais asmenimis.

¹²² Smaliukas A., Pacenkaitė V., *Ultra vires* doktrina naujajame Lietuvos Respublikos civiliniame kodekse. Prieiga internetu: <http://www.varul.com/files/Ultra%20vires%20doktrina%20Lietuvos%20Respublikos%20civiliniame%20kodekse.pdf>.

¹²³ 2003 m. liepos 15 d. Europos Parlamento ir Tarybos Direktyva 2003/58/EB iš dalies keičianti Tarybos direktyvą 68/151/EEB dėl tam tikrų bendrovių tipų informacijos atskleidimo reikalavimų. Oficialusis leidinys L 221, 04/09/2003, p. 0013 – 0016.

Lietuvos Aukščiausiasis Teismas civilinėje byloje Nr. 3K-3-17/2011¹²⁴ pasisakė, kad „šiuolaikinei civilinei teisei plėtojantis civilinių santykių stabilumo, teisinio tikrumo ir apibrėžtumo, sutarties išsaugojimo (favor contractus) principų linkme, galiojantys įstatymai trečiųjų sąžiningų asmenų interesų apsaugos naudai riboja galimybę nugincyti juridinio asmens sandorius, sudarytus pažeidžiant jų teisumą. Šių santykių reglamentavimas *inter alia* grindžiamas į nacionalinę teisę perkeltomis Europos Bendrijų Tarybos pirmosios direktyvos 68/151/EEB dėl apsaugos priemonių, kurių valstybės narės, siekdamos suvienodinti tokias apsaugos priemones visoje Bendrijoje, reikalauja iš Sutarties 58 straipsnio antroje pastraipoje apibrėžtų bendrovių, jų narių ir kitų interesų apsaugai, koordinavimo nuostatomis, todėl aiškintinas atsižvelgiant į direktyvoje įtvirtintus tikslus, vienas iš kurių yra siekis užtikrinti trečiųjų šalių apsaugą, priimant nuostatas, kiek įmanoma ribojančias pagrindus, kuriais remiantis bendrovės vardu prisiimti įsipareigojimai negalioja“.

Nors galima teigti, kad teisės normos yra suderintos su direktyvos nuostatomis, tačiau tai nesumažina pačios direktyvos reikšmės, nes kaip jau ir buvo minėta, direktyva numato dokumentus ir duomenis, kuriais bendrovė gali remtis prieš trečiuosius asmenis, bei atvirkščiai, duomenis, kuriais tretieji asmenys gali remtis prieš bendrovę. Pagal bendrą taisyklę bendrovė prieš trečiąsias šalis gali remtis tik tais dokumentais ir duomenimis ir tik po to, kai jie buvo paskelbti viešame registre, išskyrus atvejus, kai bendrovė įrodo kad trečiosios šalys apie juos žinojo. Savo ruožtu, trečiosios šalys gali pasiremti daug platesne duomenų apimtimi, pavyzdžiui, trečiosios šalys gali pasiremti tiek viešame registre, tiek spaudoje paskelbtais, tiek kitais duomenimis ar dokumentais, kurie nėra dar iki galo atskleisti, tačiau išskyrus atvejus, jei dėl neatskleidimo jie neturi galios (pavyzdžiui, bendrovės valdybos protokolu yra išrenkamas bendrovės administracijos vadovas, tai sutarties šalis gali šį asmenį laikyti tinkamu bendrovės atstovu sudaryti sutartį, nors ir paskyrimo faktas nėra įregistruotas. Po paskyrimo fakto įregistravimo, bendrovė negalės atsisakyti sudarytų sutarčių, net jei administracijos vadovas buvo išrinktas neteisėtai).

Aktualu paminėti ir tai, kad Lietuvos teisėje įtvirtinta nuostata, kad bendrovė nebus įpareigota valdymo organų sandoriais, jei tokie sandoriai nėra priskiriama prie bendrovės veiklos sričių ir jei bendrovė įrodo, kad trečioji šalis tai žinojo arba negalėjo to nežinoti (tam

¹²⁴ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2011 m. sausio 31 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-17/2011.

tikromis aplinkybėmis, esant nesąžiningai trečiajai šaliai, sandoriai gali būti pripažinti negaliojančiais). Svarbu atkreipti dėmesį į tai, kad vien tik įstatų paskelbimo fakto neužtenka, kadangi reikia įrodyti, jog šalis buvo su jais susipažinusi. Pagal direktyvą, bendrovės įstatų arba kompetentingų organų sprendimais nustatytų bendrovės organų įgaliojimų apribojimais, negalima remtis prieš trečiąsias šalis nors jie ir buvo skelbti ir apie juos žinojo trečioji šalis. Taip pat svarbu paminėti ir tai, jei bendrovei įstatuose nustatyta tvarka gali atstovauti keli asmenys (kiekybinis atstovavimas), šiuo faktu galima remtis prieš trečiuosius asmenis, bet tik tuo atveju, jei tai tinkamai paskelbta .

Apibendrinant pažymėtina, kad ETT praktika padeda atskleisti jau aptartos direktyvos esmę. Byloje *Rabobank v Minderhoud*¹²⁵ buvo iškeltas klausimas, ar Pirmosios direktyvos 9-asis straipsnis leidžia bendrovei remtis minėtąja nuostata santykiuose su trečiaja šalimi, ir ar turi reikšmės, kad ši trečioji šalis žinojo arba turėjo žinoti apie tokį interesų konfliktą. ETT savo sprendime pareiškė, kad Pirmosios direktyvos tikslas yra koordinuoti garantijas, kurių valstybės narės turi reikalauti iš ribotos atsakomybės bendrovių, siekiant apsaugoti, *inter alia*, trečiųjų asmenų interesus. Šia direktyva siekiama maksimaliai apriboti pagrindus, kuriems esant bendrovės vardu prisiimti įsipareigojimai yra negaliojantys. Byloje *Marleasing v La Comercial Internacional de Alimentacion*¹²⁶ ETT pažymėjo, kad aiškinant bendrovių teisės direktyvas, įgyvendinančias nacionalinės teisės nuostatas, nacionaliniai teismai privalo kiek įmanoma remtis svarbiomis Bendrijos direktyvomis, atsižvelgdami į atitinkamos direktyvos formuluotes bei tikslą, kad būtų pasiektas pastarojoje nustatytas rezultatas.

Konstatuotina, kad Pirmoji Tarybos direktyva iš esmės sudėliojo visus punktus, kad visos valstybės narės savo šalies viduje vadovautųsi vienodos *ultra vires* doktrinos taikymu.

¹²⁵ Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 1997 m. gruodžio mėn. 16 d. sprendimas *Rabobank v Minderhoud* C-104/96, Paragraph 19.

¹²⁶ Europos Teisingumo Teismas. 1990 m. lakričio mėn. 13 d. *Marleasing SA* prieš *La Comercial Internacional de Alimentacion SA* byla C-106/89, 1990.

IŠVADOS

1. Trečiųjų asmenų teisinė apsauga Lietuvoje atitinka Europos Sąjungos direktyvos keliamus reikalavimus. Darbo pradžioje kelta hipotezė pasitvirtino. Tenka pastebėti, kad Lietuvos įstatymų kūrėjas Europos Sąjungos teisės aktus į nacionalinę teisę perkelia tiesiogiai (nors egzistuoja retos išimtys). ES teisės aktais suteikiama laisvė pasirinkti – tam tikras nuostatas galima interpretuoti ir į nacionalinę teisę perkelti jas koreguojant, paliekamas tam tikras dispozityvumo principas, tačiau tuo Lietuvos įstatymų leidėjas nepasinaudoja.
2. Ypatingai didelis dėmesys bendrovių teisėje atitenka tretiesiems asmenims – kreditoriams. Kreditorių apsauga išskiriama pirmiausia dėl to, kad siekiama apsaugoti jų turtinius interesus, susijusius su bendrove. Ribotos atsakomybės bendrovėse akcininkai investuodami į bendrovės atsako tik jų investuotu turtu, todėl kartais jų sprendimai gali būti nelogiški ir rizikingi. Dėl to siekiama apsaugoti kreditorius, kad jie patirtų, kiek įmanoma mažiau nuostolių. Pripažįstama, kad visi asmenys bendrovių teisėje yra suinteresuotieji asmenys. Skiriasi tik jų teisinis suinteresuotumas į pačią bendrovę.
3. Informacijos atskleidimo principu yra užtikrinama trečiųjų asmenų teisė gauti norimą informaciją apie kiekvienoje valstybėje narėje veikiančias bendroves ir jų filialus. Šiuo principu siekiama skaidrumo kalbant apie bendrovių veiklą bei apsaugoti trečiųjų asmenų, ypač bendrovės kreditorių, teises. Direktyvoje numatyti griežti reikalavimai, apimantys informacijos atskleidimą, leidžia bendrovėms pritraukti kapitalą ir pelnyti pasitikėjimą jomis dėl vykdomos veiklos.
4. Europos Sąjungos Pirmoji direktyva išsprendė su *ultra vires* doktrinos taikymu susijusias problemas visose valstybėse narėse. *Ultra vires* doktrinos taikymas apima du aspektus: 1. veiksmai ir sandoriai, jeigu jie neatitinka juridinio asmens tikslų, numatytų steigimo sutartyje – negalioja; 2. juridinio asmens atsakingų organų atlikti veiksmai ir sudaryti sandoriai, kurie atlikti viršijant įgaliojimus – negalioja. Tokie sudaryti sandoriai bendrovę saistys, nebent bus nustatyta, kad trečiasis asmuo apie išvardintas aplinkybes žinojo.
5. Sistemiškai išanalizavus Europos Tarybos priimtas direktyvas ir Lietuvos Respublikos įstatymus, siekiančius apsaugoti trečiųjų asmenų teises, galima konstatuoti, kad trečiųjų asmenų teisių apsauga Lietuvoje atitinka pažangią ES valstybių narių praktiką.

LITERATŪROS SĄRAŠAS

Specialioji literatūra:

1. ADOMAVIČIŪTĖ, G. Netiesioginis ieškinys, kai skolininkas nenori išgyvendinti savo teisių. *Juristas*, 2009, Nr. 12.
2. Advokatų kontora „3law Miškinis ir partneriai“. Studija „*Bendrovių valdymo sistema, valdymo modelio pasirinkimas ir funkcionavimo ypatumai*“, Vilnius 2006.
3. ARMOUR J. Share Capital and Creditor Protection: Efficient Rules for a Modern Company Law, *63 Modern Law Review*, 2000.
4. BARTKUS, G. *Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Antroji knyga. Asmenys*. Vilnius: Justitia, 2002.
5. BERLE A., MEANS G. *Corporation and Private Property. 10th Edition*. New Jersey, 2009.
6. BOREVIČIENĖ, E. Sutartis trečiojo asmens naudai. *Socialinių mokslų studijos*, 2012, Nr. 4 (4).
7. BOROS, E., DUNS, J. *Corporate Law. Third Edition*. Oxford University Press, 2007.
8. BOURNE, N. *Bourne on Company Law. Seventh Edition*. Abingdon, Oxon, New York, 2016.
9. BRADLEY, K. J., MCCULLOUGH K. *Risk Shifting In Company Law*. A Florida State University, 2012.
10. CAHN, A., DONALD, C. D. *Comparative Company Law – Text and Cases on the Laws Governing Corporations in Germany, the UK, and the USA*. Cambridge University Press, 2010
11. CLARKE, Th. *European Corporate Governance: Readings and Perspectives*. Routledge, 2009.
12. CORFIELD, A. The Stakeholder theory and its future in Australian Corporate Governance: A Preliminary analysis. *Bond Law Review*, 1998, Nr. 10 (2).
13. DAVIES, P. *Introduction to Company Law*. Clarendon Law Series, 2002.
14. DINE, J., KOUTSIAS, M., BLECHER, M. *Company Law in the New Europe – The EU Acquis, Comparative Methodology and Model Law*. Edward Elgar Publishing limited, Cheltenham, UK , 2007.

15. EDWARDS, V. *Europos Sąjungos bendrovių teisė*. Vilnius: Eugrimas, 2002.
16. GEIS, S. G. *Broadcast Contracting*. Northwestern University Law Review, 2012, Nr. 106 (3).
17. GREIČIUS, R. Ko negali įmonės vadovas? *Juristas*, 2004, Nr. 7 – 8.
18. GREENFIELD, K. Ultra Vires Lives! A Stakeholder Analysis of Corporate Illegality (with Notes on How Corporate Law Could Reinforce International Law Norms). *Virginia Law Review*, 2001.
19. GRUNDMANN, S. The structure of European Company Law: From Crisis to Boom. *European Business Organization Law Review*, 2004, Nr. 5.
20. GRUNDMANN, S. *European Company Law. Organization, Finance and Capital Markets. 2nd edition*, 2011.
21. HICKS, A., GOO, S. H. *Cases and Materials on Company Law. 5th edition*. Oxford University Press, 2004.
22. JACOBSEN, CH. An introduction to modern EU company law, *RGSL Working Papers* NO. 28 Riga, 2005.
23. JAMES, J. *Company Law. Second edition*. The Cawendish Publishing limited.
24. KEENAN, S. *Smith and Keenan`s Company Law. 12th edition*. Pearson Education Limited, Edinburgh Gate, 2002.
25. KRAAKMAN, R. H., ARMOR, J. ir kt. *The Anatomy of Corporate Law: A Comparative and Functional Approach*. Second edition. Oxford University press, 2009.
26. MIKELĖNAS, V. *Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. I knyga*. Bendrosios nuostatos. Justitia, Vilnius, 2001.
27. MIKELĖNAS, V. ir kt. *Lietuvos Respublikos Civilinio kodekso komentaras. Antroji knyga*. Vilnius: Justitia, 2002.
28. PHILLIPS, R. *Stakeholder theory and organizational ethics*. Berrett-Koehler Publishers, Inc., 2010.
29. PRANEVIČIUS, Ž. Administracijos vadovo atsakomybė už bendrovei padarytą žalą. *Juristas*, 2004, Nr. 5.
30. RASMUSEN, E. Agency Law and Contract formation. *Discussion paper*, 2001, Nr. 323.

31. VAIŠVILA, A. *Teisės teorija. Antrasis, pataisytas ir papildytas leidimas*, Vilnius, Justitia, 2004.

Europos Sąjungos teisės aktai:

32. 1968 m. kovo 9 d. Pirmoji Tarybos direktyva 68/151/EEB dėl apsaugos priemonių, kurių valstybės narės, siekdamos suvienodinti tokias apsaugos priemones visoje Bendrijoje, reikalauja iš Sutarties 58 straipsnio antroje pastraipoje apibrėžtų bendrovių, jų narių ir kitų interesų apsaugai, koordinavimo.
33. 1976 m. gruodžio 13 d. Antroji Tarybos direktyva 77/91/EEB dėl apsaugos priemonių, kurių valstybės narės, siekdamos tokias priemones suvienodinti, reikalauja iš Sutarties 58 straipsnio antroje pastraipoje apibrėžtų akcinių bendrovių, jų narių ir kitų interesų apsaugai, bendrovės steigiant, palaikant ir keičiant jų kapitalą, koordinavimo.
34. 1989 m. gruodžio 21 d. Vienuoliktoji Tarybos direktyva 89/666/EEB dėl atskleidimo reikalavimų filialams, įsteigtiems valstybėse narėse tam tikrų tipų bendrovių, kurioms taikomi kitos valstybės įstatymai.
35. 2003 m. liepos 15 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2003/58/EBB, iš dalies keičianti Tarybos direktyvą 68/151/EEB dėl tam tikrų bendrovių tipų informacijos atskleidimo reikalavimų.
36. 2009 m. rugsėjo 16 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2009/101/EB dėl apsaugos priemonių, kurių valstybės narės reikalauja iš Sutarties 48 straipsnio antroje pastraipoje apibrėžtų bendrovių siekiant apsaugoti narių ir trečiųjų asmenų interesus, koordinavimo, siekiant suvienodinti tokias apsaugos priemones.

ES tarptautinės sutartys ir konvencijos

37. Europos bendrijos steigimo sutartis. Europos Sąjungos oficialusis leidinys C - 21 E/1, 2006.
38. Konvencija dėl sutartinėms prievolėms taikytinos teisės, 1980 m. birželio 19 d., Europos Sąjungos oficialusis leidinys C - 169/10.

Lietuvos Respublikos teisės aktai

39. Lietuvos Respublikos Akcinių bendrovių įstatymas, Valstybės žinios, 2000, Nr. 64-1914.
40. Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas (su pakeitimais ir papildymais). Valstybės žinios. 2000, Nr. 74 – 2262, Vilnius.
41. Lietuvos Respublikos juridinių asmenų registro įstatymas, Valstybės žinios, 2001, Nr. 55-1940, Vilnius.
42. Nutarimas dėl juridinių asmenų registro nuostatų patvirtinimo, Valstybės žinios, 2003, Nr. 1292, Vilnius.

ETT ir Lietuvos Respublikos teismų praktika:

43. Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 1974 m. lapkričio 12 d. sprendimas *Friedrich Haaga GmbH, C 32-74, 1974.*
44. Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 1988 m. rugsėjo 20 d. sprendimas *Ubbink Isolatie van Dak-en Wandtechniek, C 136/87, 1988.*
45. Europos Teisingumo Teismas. 1990 m. lapkričio mėn. 13 d. *Marleasing SA prieš La Comercial Internacional de Alimentacion SA* byla C-106/89, 1990.
46. Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 1997 m. gruodžio 16 d. sprendimas *Rabobank v Minderhoud C- 104/96.*
47. Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 2003 m. rugsėjo 30 d. sprendimas *Kamer van Koophandel en Fabrieken voor Amsterdam prieš Inspire Art Ltd* Nr. C-167/01, Rink., 2003, p. I-10155.
48. Europos Sąjungos Teisingumo Teismas 2006 m. gegužės 4 d. sprendimas *Michel Mulliez ir kt. bei Giuseppe Momblano, Alessandro Nizza ir Giacomo Pizzi, Fabrizio Barra, Adelio Aggio ir kiti*, sujungtos bylos C-23/03, C-52/03, C-133/03, C-337/03 ir C-473/03, Rink., 2006.
49. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis civilinėje byloje *AB „Turto bankas“ v. T.A., O.M. ir V.C.*, Nr. 3K-3-298/2006
50. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2011 m. sausio 31 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-17/2011.

51. Lietuvos Vyriausias administracinis teismas, sprendimas Nr. A261-2113/2012, *UAB „Gelvora“ prieš UAB „Interneto profesionalai“*, 2012.

Papildomi šaltiniai:

52. Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos, kuria iš dalies keičiamos direktyvų 89/666/EEB, 2005/56/EB ir 2009/101/EB nuostatos dėl centrinių, komercinių ir bendrovių registrų sąveikos COM(2011) 79 galutinis – 2011/0038 (COD), 2011/C 248/20.
53. Europos sąjungos teisės aktų įgyvendinimas Lietuvos civilinėje teisėje. Vilnius, 2005.
54. Pranešimas pavasario Europos Vadovų Tarybai „Europos ekonomikos atkūrimo skatinimas“, COM (2009).
55. Žalioji knyga. Verslo registrų sąveika. Europos Bendrijų Komisija, Briuselis, 2009.11.4 KOM(2009) 614 galutinis.

Internetiniai šaltiniai:

56. Bendros konsoliduotos pelno mokesčio bazės sukūrimas ES, ECO/165, 2006 m. vasario 20 d., Briuselis. [interaktyvus]. [žiūrėta 2016 m. spalio 19 d.] Prieiga internetu: www.eesc.europa.eu/index_lt.asp.
57. Didžiosios Britanijos Kompanijų įstatymas (Companies Act 2006). [interaktyvus]. [žiūrėta 2016 m. spalio 19 d.]. Prieiga internetu: http://www.imolin.org/doc/amlid/UK_Companies_Act_2006.pdf.
58. EWANG, F. An Analysis and Critique of the EU's Minimum Capitalization Requirement. [interaktyvus]. [žiūrėta 2016 m. gruodžio 3 d.] Prieiga internetu: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1015708.
59. Europos Sąjungos bendrovių teisė. Lietuvos Respublikos ūkio ministerija, 2016. [interaktyvus]. [žiūrėta 2016 m. spalio 3 d.] Prieiga internetu: <https://ukmin.lrv.lt/lt/veiklos-sritys/verslo-aplinka/imoniu-teise/europos-sajungos-bendroviu-teise>.

60. HANNIGAN, B. *Company Law*. Oxford university press, 2012. [interaktyvus]. [žiūrėta 2016 m. spalio 19 d.] Prieiga internetu:
https://books.google.lt/books/about/Company_Law.html?id=vsIyc8PSG-UC&redir_esc=y.
61. *Managing Third-Party Risks*. Tone at the Top, 2014. [interaktyvus]. [žiūrėta 2016 m. spalio 12 d.] Prieiga internetu:
https://na.theiaa.org/periodicals/Public%20Documents/TaT_April_2014.pdf.
62. Mäntysaari, P. *The Law of Corporate Finance: General Principles and EU Law: Volume II: Contracts in General*. Springer Science & Business Media, 2009. [interaktyvus]. [žiūrėta 2016 m. lapkričio 1 d.] Prieiga internetu:
https://books.google.lt/books/about/The_Law_of_Corporate_Finance_General_Principles.html?id=mdKhdcB3g_QC&redir_esc=y.
63. SMALIUKAS, A., PACENKAITĖ, V., Ultra vires doktrina naujajame Lietuvos Respublikos civiliniame kodekse. [interaktyvus]. [žiūrėta 2016 m. spalio 19 d.] Prieiga internetu:
<http://www.varul.com/files/Ultra%20vires%20doktrina%20Lietuvos%20Respublikos%20civiliniame%20kodekse.pdf>.
64. Recommendations by the company law slim working group on the simplification of the first and second company law directives. [interaktyvus]. [žiūrėta 2016 m. lapkričio 8 d.] Prieiga internetu:
http://ec.europa.eu/internal_market/company/docs/official/6037en.pdf.

SANTRAUKA

Trečiųjų asmenų teisių apsauga pagal ES bendrovių teisę

Palaiapsniui susiformavo pragmatiška Bendrovių teisės derinimo koncepcija, atitinkanti subsidiarumo principą: neapsiriboti nacionalinės valstybių narių teisės vienodinimu, bet sukurti išimtinai Europos bendrovių teisės teisinį subjektą. Šiam tikslui Taryba išleido ES direktyvas, kurios reglamentuoja trečiųjų asmenų teises, tokias kaip tinkamas informacijos atskleidimas, jų apsauga iki bendrovės įsteigimo sudarytuose sandoriuose ir kt. Informacijos atskleidimas tretiesiems asmenims turi suteikti galimybę susipažinti su bendrovės pagrindiniais dokumentais ir sužinoti kai kuriuos su bendrove susijusius duomenis, ypač duomenis apie asmenis, kurie yra įgalinti prisiimti įsipareigojimus bendrovės vardu. Be to, turi būti palengvintas bendrovių informacijos prieinamumas, peržengiantis valstybės sienas. Vis dėlto pripažįstama, kad aukštas Europos bendrovių teisės reglamentavimo lygis leidžia užtikrinti tinkamą trečiųjų asmenų apsaugą.

Teisinis tikrumas trečiųjų asmenų atžvilgiu ir toliau yra tobulinamas ES bendrovių teisėje, kuriamos tobulesnės registrų sistemos, siekiama užtikrinti duomenų patikimumą, skatinama komunikacija tarp skirtingose šalyse esančių verslo registrų. Efektyvus ir savalaikis apsaugos užtikrinimas trečiųjų asmenų teisėms, yra būtina sąlyga verslo efektyvumui ir konkurencingumui užtikrinti. Kartu gerinamas ir skaidrumo principas, kuris yra labai svarbus, kalbant apie bendrovių veiklą.

SUMMARY

Third-Party Right Protection under EU Company Law

Gradually, a pragmatic conception of company law harmonisation that complies with subsidiarity principle has formed: it is not limited to unification of the national law of member states, but creates a legal framework exclusively for the European company law. For this purpose, the Council issued the EU directives regulating the rights of third parties, such as an appropriate disclosure of information, their protection in existing transactions before establishing the company and etc. Information disclosure to third parties should allow accessing main documents of a company and access some company-related data, in particular the data about persons who are able to take responsibility on behalf of a company. Besides, cross-border accessibility of company information should be facilitated. Nevertheless, it is recognised that high level of regulation in the European company law allows ensuring an appropriate protection of third parties.

Legal certainty concerning third parties is further improved in the EU company law; better registry systems are created; data reliability is in the focus; an interaction between business registries in different countries is encouraged. Effective and timely protection of the rights of third parties is a necessary condition for business effectiveness and competitiveness. At the same time, transparency, which is a very important principle for company activities, is improved.